

"Présence Hellénique" décembre 1963

source: <http://62.103.28.111/aski/rec.asp?id=71964>

MANUFACTURE METALLURGIQUE

New look à Portiers, il a pas de barb
 trente-cinq ans et pas de barb
 Exemples : pièces pour l'industrie automobile, etc.
 traitements de surface (anodisation, chromage,
 vernis, peinture, soudage électrique par po
 soudronnage, emboutissage,
 etc.)

● **pièces**
 textile, mécanique, etc.
 de nombreuses tailles, pour
 jours, avec ou sans leurs multiples accés
 Embouts ou chaudrons, gérables ou emb
 pharmacocentriques... : liquides, pâques, pulvérisent

● **RÉCIPENTS DE MANUTENTION**
 ou moules, nappes, anodisés, lithographiés
 bonnement de toutes sortes de produits (alimen
 Filles "par choc" ou embouties automatiquement

Chapeaux : Les usines MORETTON bat
 records de productivité à Chazelles-sur-Lyon.
 ration très sensible des ventes en France et
 trentaine de pays étrangers.
 Mode chemise 1962 : Coloris gris fumée. Lar
 façon spectaculaire au Club Saint-Hilaire pa
 CREATION NYFRANCE

MANUFACTURE METALLURGIQUE

ITALIA

ITALIA

● Poir de 450.000 articles par mois.
 ● Depuis 1910, la Manufacture fabrique des "in
 minium pour toutes les "familles" : du jeune-m
 aux plus nombreuses collectivités.
 ● Fustiers milliers de modèles au catalogue.
 Pour tous les usages, tous les "goûts" et toutes
 articles de ménage ronds ou carrés ou à fon
 rit... dinos.
 ● La "qualité TOURNAI"
 déb des mers, ceinture
 ● De poie en poie, la
 cuisine complètent leur pe
 remant moderne. Mais tous
 "air de
 "au bord" "ver
 "bien en main"
 pignés
 "arrondis, les accessoires, stores, chaudières,
 Indistinctement assemblés par soudage électriq
 font bloc... avec le corps. Plus de rivets, plus de fu

La "Stratégie du désir" (philosophie de
 dernier livre du D' Dichter, créateur et emi
 classiste américain des "études de motivation
 de paratex. Ce livre est préfacé par M.
 Blanchet, président de Publicis.

Médaille d'or du GRAND PRIX MARTINI 1961
 plus belle affiche éditée, à M. Jacques d'arg
 affiche "Emprunt S.N.C.F." Médaille d'arg
 Berset pour l'affiche "Chaussures Bally".

New York : Première importation aux
 pastiques pour revêtements de
 Gerth
 fabriqué à Lyon. Trois nou
 "ci la fin de l'
 Espagne.
 Sud.
 it brillier
 à Lyon un bureau destiné
 contact avec ses nombreux cli
 Rhône-Alpes, et à permettre à
 région piéto.
 Production des usines RACHET : 2 400 articles
 Représente 30 % de la production nationale
 de la literie. Collaborateurs : 1 200.

En tête dans la fabrication des cuittes en
 DODELINO a obtenu récemment le prem
 l'Oscar de la puériculture, catégorie hygiène
 nouveauté Dodelincouches (en ouate de cell
 se fixe aisément.

Sur le front de supermarchés 20%

PRESENCE HELLENIQUE

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

ΔΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - ΠΑΡΙΣΙ
ΝΟΕΜΒΡΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 7

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

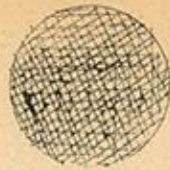
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ	:	Σημειώματα
Α. ΜΑΣΚΑ	:	Τό Φοιτητικό Κίνημα και ή ΕΦΕΕ.
Δ. Μ.	:	Ίστορικό σημείωμα πάνω στην ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση.
ΊΑΣΩΝΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΚΗ:	:	Γιά ένα έθνικό Κινηματο- γράφο.
ΑΔ. ΣΟΥΦΛΑ	:	Νεοελληνικά προβλήματα
ΖΑΧΟΥ	:	Οι άπαρχές του ελληνικού Καραγκιόζη
Γ. ΚΑΝΔΥΛΗ	:	ΊΟ Λε κορμπυζιέ και ή Έλ- λάδα.

ΕΚΤΥΠΩΣΗ : ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΑΔΕΛΦΩΝ

POUR LA CORRESPONDANCE
ALEXIS MASCAS
40, RUE VANEAU, PARIS 7

Έτήσια συνδρομή 10 NF
Εξωτερικού 15 NF
Υπεύθυνος: Περικλής Ιερεμιιάδης

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ
ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΗ

ΤΗΣ Ε.Π.

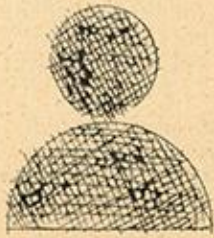
Ύστερα από Ξεάμνη καθυστέρηση ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ κυκλοφορεῖ καὶ πάλι. Λόγος κύριος τῆς ἀργοπορίας ἡ ἔλλειψη τῶν μέσων καὶ πλαισίωσης. Οἰκονομικὰ ἀνύπαρτα, χρόνος διαθέσιμος ἔλάχιστος, ἀπουσίες, προσωπικοὶ περισπασμοὶ τῶν συντακτῶν του, νὰ τὸ κλίμα μέσα στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἀνρδωθῇ καὶ νὰ ἀκληρώσῃ τὸ σκοπὸς τῆς.

Κι ὡστόσο ὁ σκοπὸς ποὺ ἔταξε εἶναι ὑψηλός. Γι' αὐτὸ ἡ προσπάθεια θὰ πρέπει νὰ συνεχισθῇ. Δίπλα στὸ αὐτὸ ποὺ γράφτηκε πρέπει νὰ σημειωθῇ τὸ τέλος γιὰ τὸ μέγα.

Ἡ ἑλληνικὰ παρουσία καλεῖ ὅλους τοὺς φίλους τῆς, ὅλους τοὺς Ἕλληνας σπουδαστὲς τοῦ Παρισιοῦ νὰ τὴν βοηθήσουν. Μὲ τὴν ἀνδρομή τους, μὲ τὴν συνεργασία τους, μὲ τὴν καλόπιστη κριτικὴ τους.

Γράψτε τίς παρατηρήσεις σας, γιὰ τὸ ἐξώφυλλο, τὴν ὕλη τὴν παρουσίαση. Κρίνετε τὰ ἄρθρα τῶν συνεργατῶν μας. Στεῖλτε μας ἓνα δείγμα τοῦ πνευματικοῦ σας ἐξοπλισμοῦ. Μὲ τὴν ἑλληνικὴ Παρουσία θὰ γίνῃ γνωστὸ καὶ στοὺς ἄλλους συναδέλφους καὶ θὰ τοὺς εἶναι χρήσιμο. Ἔτσι μπορούμε νὰ ἀνοίξωμε διάλογο πάνω σὲ θέματα πνευματικά, πάνω σὲ θέματα γιὰ τὰ ὁποῖα ὅλοι ἀγωνιοῦμε.

Ἄς χρησιμοποιήσουμε τὴν ἑλληνικὴ Παρουσία σὰν μέσο γιὰ τὴν πνευματικὴ μας ἐπικοινωνία. - Κι' ἄς τὴν βοηθήσουμε.

Ε ΣΗΜΙΩΜΑ

Μέναρξη του Νέου Παν/μιακού Έτους βρίσκει την ΕΠΕΣ μπροστά σε 2 σοβαρούς στόχους τους οποίους καλείται να έξυπηρετήσει: 1) Ν' ανταποκριθῆ στις υποχρεώσεις της σαν μέλος τῆς Ε.Ε.Ε.Ε, υποβοηθώντας την, κρίνοντας την δημιουργικά, υποστηρίζοντας την στον άγωνα που έχει αναλάβει στην ένοποίηση-καθοδήγηση του φοιτητικού κινήματος, εκπροσωπώντας την στους ξένους φοιτητικούς οργανισμούς αποκαθιστώντας τακτική επαφή-συνεργασία με αυτούς.

2) Νά ανταποκριθῆ στις υποχρεώσεις της σαν φορέας συνδικαλιστικός των Έλλήνων Σπουδαστών του Παρισιού.

Γνώμονας, τό συμφέρον του Έλληνα σπουδαστή. Τό κλίμα που ήδη σήμερα επικρατεῖ στην Ελλάδα είναι εύνοικό. 'Ο άγώνας τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων άλλαξε τήν μορφή καί τήν πολιτική ατμόσφαιρα, έτσι που σήμερα νά γίνεται δυνατή ἡ δημοκρατική αναγέννηση καί ἡ άνοιχοδόμηση τῆς χώρας μας.

Ἡ αλλαγή αὐτή ὅπως ἦταν ἐπόμενο εἶχε τό αντίτυπό της καί στό Παρίσι. Σήμερα ἡ ΕΠΕΣ, καί οἱ Έλληνες φοιτητές μπορούν τουλάχιστο νά συζητήσουν με τίς ἐπίσημες ἑλληνικές ἀρχές. Πιστεύουμε ὅτι ἡ νοοτροπία που θεωροῦσε τούς φοιτητές σαν ἀποδιο-ομπαλούς τράγους ἔχει ἐγκαταλειφθῆ.

Αὐτό είναι τό στοιχεῖο που εὔνοεῖ τή δραστηριότητα του συλλόγου μας. Ἡ ἀποκατάσταση σχέσεων τῆς ΕΠΕΣ με τίς ἑλληνικές ἀρχές-πράγμα που τό Δ.Σ. πέτυχε ὑστερα ἀπό ἐπίμονη προσπάθεια, ἀλλεπάλληλα ὑπομνήματα, ἐπισκέψεις κλπ.- προοιωνίζει μιὰ δημιουργική περίοδο. Ἡ ΕΠΕΣ καλείται νά παίξει ἐπάξια τό ρόλο της.

ασική προϋπόθεση γιά τήν δημιουργία συνδικαλιστικού φοιτητικού κινήματος, υπεύθυνου δραστήριου, προσανατολισμένου καί ἀποτελεσματικού, είναι ἡ συμμετοχή στις φοιτητικές οργανώσεις όλων τῶν φοιτητῶν. Ὁ συνεχής προβληματισμός καί ἡ ἀκατάσβαστη ἀγωνιστικότητα. Τό ενδιαφέρον καί ἡ ἐνάργεια. Βρισκόμαστε ὅμως πολύ μακριά ἀπ'τό πραγματικό παλμό του φοιτητικού συνδικαλισμοῦ. Μεινιοι που κατατρύχονται ἀπ'ένα μικροφιλόδοξο πολυτικαντισμό, κινούμενοι ἀνεύθυνα, κρυφίβουλα καί καθό-

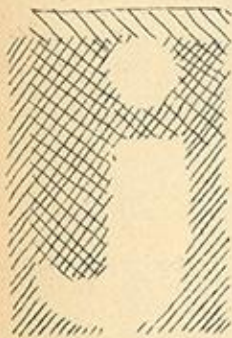
πιστα, κι'έξαντλοῦν τήν δραστηριότητά τους στό νά δυσφημίζουν τόν Σύλλογό στον ὅποιον ἀνήκουν. Καί τά πρόσωπα που ἡ πλειοψηφία τῶν φοιτητῶν ἐξέλεξε σαν υπεύθυνους ἐκπροσώπους της.

Ἐχουμε ὑπ'ὄψη μας τήν τακτική ὠρισμένων συναδέλφων που κατ'ἐπανάληψη κατέκριναν τήν ΕΠΕΣ στις ἐδώ ἑλληνικές ἀρχές καί σε ἄλλους οργανισμούς με τούς ὁποίους ὁ Σύλλογος συνεργάζεται.

Μόνιμο ἐπιχείρημα ἐπίκρισης τό ἀπαρχαιωμένο τροπάρι του ἀντικομμουνισμού, καί του πολιτικού χαρακτηρισμοῦ συναδέλφων του Δ.Σ.

τῆς ΕΠΕΣ. Οἱ "συνάδελφοι" τῆς παραπάνω τακτικῆς θά πρέπει νά ἔχουν πάθει κάποια σοβαρή σύγ-
χυση. Τοὺς διαφεύγει πῶς μ' αὐ-
τόν τόν τρόπο ἀκροβατοῦν ἀνάμε-
σα στό θεμιτό καί τ' ἀέμιτο ὑ-
περακοντίζοντας κάθε ἐννοια συν-
δικαλιστικῆς δεοντολογίας καί
συναδελφικότητας. Τοὺς διαφεύ-
γει ἀκόμα ὅτι ἡ τακτικὴ αὐτὴ
ὄχι μόνο εἶναι ἀπαρχαιωμένη ἀλ-
λά καί καταδικασμένη στό μάτια
ὀλοκλήρου τοῦ φοιτητικοῦ κῶ-
σμου.

Καθημερινά μπαίνει τό ἐρώτη-
μα: Τί σχέση ἔχουν οἱ φοι-
τητές καί γενικώτερα οἱ φοιτη-
τικοί σύλλογοι μέ τήν πολιτικὴ;

τόν κομματισμό. Τά βασικά προβλήματα, π' ἀντιμετω-
πίζουν οἱ φοιτητές ἔχουν ὑποχρέωση νά τά θεωροῦν
μιά ὀπτικὴ πολιτικὴ. Γιατί σέ τελευταία ἀνάλυ-
ση ἕνας φοιτητικὸς σύλλογος δέν εἶναι ἐκδρομικὸ
σωματεῖο ἢ κέντρο ἀναψυχῆς τῶν μελῶν του ἀλλά μ.
προώθησης αἰτημάτων, πᾶλης ἐπίλυσης προβλημάτων
καί καλλιτέρευσης τῆς φοιτητικῆς θέσης. Κι' ὄχι σπά-
νια λίκνο ἐθνικῶν καί κοινωνικῶν διεκδικήσεων. Τό
φοιτητικὸ κίνημα λοιπόν δέν εἶναι ἄμοιρο πολιτικῶν
θέσεων πού πρέπει νά στέκει μακριά ἀπό κάθε εἴδους
κομματισμό καί κομματικὲς ἐντολές. Καί σ' αὐτό ἐγγύθη-
ση εἶναι ἡ ὑπαρξὴ προαναταξιολογημένης συνδικαλιστι-
κῆς συνείδησης, ὁ σεβασμός τῆς συνδικαλιστικῆς δεον-
τολογίας καί ἡ θρησκευτικὴ προσέγγιση στίς διαγραφό-
μενες ἀπ' τὰ καταστατικά διατάξεις συνδικαλιστικῆς
διαδικασίας.

Σάν ἀπάντηση μπορούμε νά προτάξου-
με πῶς δέν μπορεῖ κανεὶς στό σοβα-
ρά νάλοχρισθῆ ὅτι τά άτομα πού
ἐπανδρῶνουν ἕνα φοιτητικὸ κίνημα
εἶναι ἄμοιρα καί ἄσχετα ἀπό ὅποια
δήποτε πολιτικὴ ἰδεολογία. Οἱ φοι-
τητές ἀνέκαθεν ἦταν φορεῖς ἰδεῶν
πού σέ τελευταία ἀνάλυση εἶχαν χα-
ρακτηρὰ πολιτικὴ. Κι' ὅπως εἶναι φυ-
σικὸ οἱ ἰδέες αὐτές ἀντανανκλῶνται
μέσα στό ὄργανα τῶν φοιτητῶν, ἐκ-
φράζονται στίς Γεν. Συνελεύσεις
τῶν Συλλόγων εἴτε ἄμεσα εἴτε ἔμ-
μεσα καί στίς ἀποφάσεις τῶν Συμβου-
λίων.

Τό ἀπαράληπτό στήν περίπτωση εἶ-
ναι ἡ τήρηση τῆς νόμιμης καί κοινῆ
ἀποδεκτῆς συνδικαλιστικῆς διαδι-
κασίας ἔτσι πού νά μὴ κατανοῦμε
στόν πρόχειρο πολιτικαντισμό καί
πᾶσης ἐπίλυσης προβλημάτων
καί καλλιτέρευσης τῆς φοιτητικῆς θέσης. Κι' ὄχι σπά-
νια λίκνο ἐθνικῶν καί κοινωνικῶν διεκδικήσεων. Τό
φοιτητικὸ κίνημα λοιπόν δέν εἶναι ἄμοιρο πολιτικῶν
θέσεων πού πρέπει νά στέκει μακριά ἀπό κάθε εἴδους
κομματισμό καί κομματικὲς ἐντολές. Καί σ' αὐτό ἐγγύθη-
ση εἶναι ἡ ὑπαρξὴ προαναταξιολογημένης συνδικαλιστι-
κῆς συνείδησης, ὁ σεβασμός τῆς συνδικαλιστικῆς δεον-
τολογίας καί ἡ θρησκευτικὴ προσέγγιση στίς διαγραφό-
μενες ἀπ' τὰ καταστατικά διατάξεις συνδικαλιστικῆς
διαδικασίας.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ

Για να χρονο μάλις από την ίδρυση τής ΕΦΕΕ και πιδ συγκεκριμέ-
να από τό Ιο συνέδριό της (τό Ε. πανσπουδαστικό) διαπιστώνουμε
άρισμένα γεγονότα και αντιδράσεις μέσα στην ελληνική φοιτητική
ζωή που μας βάζουν τό έρώτημα:

Τό ελληνικό φοιτητικό κίνημα περνάει πραγματικά μιά δύσκολη
και κρίσιμη περίοδο;

Γιά νά καταλάβουμε καλλίτερα την σημερινή κατάσταση άς κά-
νουμε μιά αναδρομή στά τελευταία χρόνια. Συναντούμε από τη μιά
μεριά την ΕΚΟΦ που όρα με την υποστήριξη τής τότε κυβέρνησης και
ένα δημοκρατικό συνασπισμό, πολέμιο τής ΕΚΟΦ, έπικεφαλής των ά-
γώνων του ΙΙ4 και του Ι50/0 και που αντιπροσώπευε την πλειοψη-
φία του φοιτητικού κόσμου. Οί δύο αυτές παρατάξεις δέν ήταν άλ-
λο παρά ο αντικατοπτρισμός τής γενικής πολιτικής κατάστασης τής
χώρας μας.

Μέ τις βουλευτικές εκλογές του Νοέμβρη του 63 και την νίκη
τής Ένωσης Κέντρου, προηνύεται μιά σοβαρή αλλαγή στην πολιτι-
κή ζωή. Έτσι έμμεσα χρεωκοπεί ή ΕΚΟΦ ενώ στό Δ' Πανσπουδαστικό
Συνέδριο διαμορφώνεται ή άλλη παράταξη στην Έθνική φοιτητική
Ένωση Ελλάδος, την ΕΦΕΕ, και για πρώτη φορά γίνεται αντικειμε-
νικός ο ελληνικός φοιτητικός συνδικαλισμός.

Τό οία είναι όμως ή σύσταση και οί τάσεις του φοιτητικού κό-
σμου που άπαρτίζουν την ΕΦΕΕ.

Είναι αναμφισβήτητο και πολύ φυσικό στό φοιτητικό κό-
σμο νά υπάρχουν τάσεις που με την πλειοψηφία νά διαμορφώ-
νουν ανάλογα την πολιτική των συμβουλίων και τής ηγεσίας. Ξεχω-
ρίζουμε τρεις: την κεντρώα και την άριστερά και μιά τρίτη όχι
συγκεκριμένη που περιλαμβάνει την μερίδα των φοιτητών που δέν
ανήκουν στις δύο άλλες και που σχηματικά και μόνο την όνομάζου-
με ανεξάρτητη. Άς εξετάσωμε τώρα την στάση, στό επίπεδο ηγεσίας,
από τις βουλευτικές εκλογές και μετά.

Την έπαύριο των βουλευτικών εκλογών και άφου τά σημεΐα που
ένωσαν τό ΙΙ4, τό Ι50/0 και ή πολεμική κατά τής αντιδημοκρατικής
ΕΚΟΦ έπαθαν, κατά κάποιο τρόπο νά υπάρχουν, ένας σοβαρός προ-
βληματισμός έτέθη σχετικά με την γραμμή που νά έπρεπε ν' ακολου-
θήση τό φοιτητικό κίνημα. Και εδώ αρχίζουν νά μπερδεύονται τά

πράγματα και η κατάσταση να πάρει άνηπουχητική τροπή.

Γιὰ νὰ ἐξετάσωμε τὰ γεγονότα ἀναφερόμαστε στὴν ἀνακοίνωση τοῦ Κ.Σ. τῆς ΕΡΕΒ τῆς 23-9-64 πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ τύπου καὶ τῶν διοικήσεων τῶν φοιτητικῶν Συλλόγων. "Ἔτσι διαβάζουμε:

Γιὰ τὸ 1. Πανοπουδαστικὸ συνέδριο. ".....Ἐ ἕνα τελευταῖο ἰμοσίευμα τοῦ Ταχυδρόμου ὁ κ. . . . ἀπαγιαννάκης γράφει: "Ἡ φιλοκυβερνητικὴ ὁμάδα βλέποντας ὅτι δὲν εἶχε τὴν πλειοψηφία τῶν συνέδρων ἄρχισε νὰ ἀντιδρᾷ σπασμωδικὰ καὶ συγνὰ νὰ ὑποχωρεῖ σὲ ἐνέργειες καὶ συνθήματα ξεπερασμένα ἐντελῶς ἀπὸ τὸ φοιτητικὸ κίνημα". Προφανῶς δὲν θέλει νὰ ὀνομάσει μὲ σαφήνεια τοὺς ἐκβιασμούς πού ὑπέστησαν ὠριμενοὶ σύεδροι γιὰ νὰ ταυτισθοῦν μαζὶ τῆς (π.χ. οἱ Ἕλληνες φοιτητὲς τοῦ Ἐξωτερικοῦ, οἱ φοιτητὲς τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, Θεσσαλονικεῖς Σύεδροι κλπ.) ἢ νὰ ἀποχωρῆσουν ἀπὸ τὸ συνέδριο (ὅπως ἀντιπρόσωπος τῆς Κτηνιατρικῆς).

Ἄκόμα τὰ ἔξαλλα ἀντιδημοκρατικὰ συνθήματα πού ἀκούστηκαν καὶ τέλος τὴν μέγιστην παραβίαση τῆς δημοκρατικῆς λειτουργίας μὲ τὶς ἀποχές τους ἀπὸ τὶς ἀρχαιρεσίες. Ἡ λογικὴ τοῦ: "ἢ ὅλα ἢ τίποτα" ἐξορίαθευσε. "Ἔτσι ἀπέκλεισαν τὸν ἑαυτὸ τους ἀπὸ τὸ οἰκίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ διαλέγονται καὶ νὰ πεθῶν ἢ νὰ πεθῶνται".

Κετὶ ἀπὸ τὸ συνέδριο αὐτὸ ἕνας ἡγέτης τοῦ φοιτητικοῦ κόσμου. . . "προτείνει τὴν διαγραφή ἐξ (ε) φοιτητῶν συνδικαλιστῶν ἀπὸ τὰς τάξεις τῆς Ε.Κ. ἐπειδὴ στὸ 2. Πανοπουδαστικὸ συνέδριο δὲν ὑπεστήριξαν τὶς προτάσεις τῆς ΟΠΕΚ (νεολαία ἀνώσεως κέντρου)". "Κόθο τέκνο ἑνὸς ἀδικαιολόγητου συμπλέγματος ἦτας ὑπῆρξε ἡ κατασκευή τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς. καὶ ἀνόητη πρᾶξη. μὲ πρωτοβουλία τῆς Βιομηχανικῆς Σχολῆς συγκεντρώθηκαν λιγώτεροι ἀπὸ τοὺς μισοὺς Σύλλογοι τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Οὔτε ἕνας τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Συμμάχωντας ἀνοικτὰ μὲ τοὺς ἐκπρόσωπους τῆς ΕΚΟΕ, τὴν συμβουλίαν ἢ σὲ προεδρεῖαν (γιατὶ ὑπῆρξαν καὶ συμβουλίαν πού δὲν συνεδρίασαν) παρεσβόθησαν δυστυχῶς στὴν διασπαστικὴ αὐτὴ ἐνέργεια καὶ ἀπεφάσισαν νὰ δράσουν ἀνεξάρτητα καὶ ἐναντίον τῆς ΕΡΕΒ. Ἡ διάσπαση στὸ ἐπίπεδο τῆς ἡγεσίας ἐγίνε τώρα διάσπαση στὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα". Γρήγορα ὅμως ἀντιλαμβάνονται τὸ λάθος τους καὶ "τὴν ἀπέσυραν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῶν συνδικαλιστικῶν πραγμάτων κἀνα ἀπὸ ἕνα μῆνα τώρα. Πρόλαβε ὅμως νὰ δεῖξει τὸ πρόσωπό της. Ἰδίωτερα στὸ ἔξωτερικὸ. Ἡ ἐπιστολὴ πού ἔστειλε στὶς 30-6-64 ὁ Πρόεδρος τῆς Π.Τσανετᾶκος στὴν ΚΑΥ καταγγέλλει τὴν ΕΡΕΒ σάν "κομμουνιστικὴ" ζητᾷ νὰ μὴν τῆς χορηγηθοῦν τὰ ναῦλα γιὰ νὰ λῆβει μέρος στὸ συνέδριο τῆς ΚΑΥ, ἐπικαλεῖται καὶ ἀποκαλύπτει ὅτι γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ ΟΥΔΕΟ δὲν ἔδωσε στὴν ΕΡΕΒ εἰσητήριο γιὰ τὴν Νέα Ζηλανδία καὶ ζητᾷ νὰ δημιουργήσουν (ΚΑΥ, ΟΥΔΕΟ καὶ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ) κοινὸ μέτωπο ἐναντίον τῆς ΕΡΕΒ".

"Υπενθυμίζουμε τὴν ἐπέσχυνη ἐπιστολὴ στὴν ΠΠη ΤΣΟ, πού ἐχέρισε στὴν πιὸ κρίσιμη στιγμή τοῦ Κυριακοῦ νὰ βάλει τοῖς ποδιὰ στὴν ΕΡΕΒ, λησμονώντας τὴν ἐθνικὴ ἀποστολὴ μας σ' αὐτὸ τὸ διεθνὲς σπουδαστικὸ βῆμα. Παράλληλα ὁ κ. Γαυροκορδάτος ἐπιχειροῦσε μιά περιουσια-ἀστραπὴ στὴν αὐτ. Γερμανία ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ τὴν ΔΕΣΠ, ὁπλ. τὸν κ. Κωνσταντόπουλο, καὶ μὲ ἐξοδα τῆς ὁ-

τροφίας του- ποιός πιστεύει τέτοιους μύθους- για να διαβάλλει την ΕΦ.Ε στους "Ελληνες φοιτητές του εξωτερικού". "Αλλά και στο έσωτερικό τόν ίδιο ρόλο προσπάθησε να παίζει. Απευθύνθηκε σε Υπουργούς και Γραμματείς Υπουργείων για να κλείσει τις πόρτες στην ΕΦ.Ε, δηλαδή να εμποδίσει την ΕΦ.Ε να προωθήσει τα φοιτητικά προβλήματα". "Από την άδικαιολόγητη, σε πρωτοφανή έκταση και κλίμακα έναντι της διαδικασίας καταθέσεως στο Πρωτοδικείο του Καταστατικού της ΕΦ.Ε, επίθεση, που είναι και επίθεση ενάντια στο σημερινό Κ.Σ. της ΕΦ.Ε (στόχο όλων των μέχρι σήμερα επιθέσεων), περνάμε τώρα στην επίθεση έναντι του Καταστατικού της Πανσπουδαστικής, που περιλαμβάνει την επίθεση ενάντια στο προηγούμενο Κ.Σ. της ΕΦ.Ε και ενάντια στο ίδιο το "Εθνικό Συμβούλιο και το Ε. Συνέδριο που έγινε με βάση αυτό το Καταστατικό χωρίς τότε να υπάρχει ούτε ίχνος διακηρυχίας ή διαφωνίας".

"Χαρακτηριστικό των τάσεων αυτών είναι, ότι έφεραν την πολεμική όχι τόσο στο επίπεδο διαφωνίας γενικώτερου προανατολισμού και όρχων, που άνοιχτά δεν μπορούσαν ακόμα να άποκηρύξουν, αλλά στο επίπεδο εύτελους παρερμηνείας και διαστροφής γεγονότων σε ύφος πεζοδρομιακής κριτικής με σκοπό να έντυψώσουν μια μεγάλη μάζα φοιτητών που είτε από έλλειψη προσεκτικής παρακολούθησης των φοιτητικών ζητημάτων είτε από άγνωστικιστική αντιμετώπιση των ίδιων αυτών προβλημάτων...."

Ποιοί είναι οι συνάδελφοι που αντιδρούν και που απέχουν από τις έκλογές του Ε. Πανσπουδαστικού; Ποιοί είναι αυτοί που συγκαλούν και συμμετέχουν στην συνδιάσκεψη;

Εέ μεγάλη μας λύπη βρίσκουμε πρόσωπα γνωστά, πολλούς συναγωνιστές του Π4, του Ι50/0 και κατά της ΕΑΘ πρόσωπα που έχαιραν της έμπιστοσύνης όλων μας χιές και που ήταν στην ηγεσία του φοιτητικού κόσμου. Λάρη στην δημοτικότητα τους αυτή τους βρίσκουμε και στην ηγεσία της Ο.Ι.Ε.Ε. Διερωτώμεθα: Γιατί η άλλαγή αυτή; Η άπάντηση στο έρώτημα έρχεται μόνη της. Τα γεγονότα τους ξεπέρασαν.

Το έγένετο φοιτητικό κίνημα που διεκδικεί με άγωνα τα στοιχειώδη δικαιώματά του, ακολουθώντας την πολιτική άλλαγή και μένοντας πάντα πιστοί στις ηρωικές τους πολιτικές πεποιθήσεις, έπρεπε να γίνουν ηγέτες συνδικαλιστές. Έδώ άνοίγουμε μια παρένθεση για να υπογραμμίσουμε τα βασικά σημεία που χαρακτηρίζουν τόν φοιτητικό συνδικαλισμό

"Τό φοιτητικό κίνημα πρέπει να επιδιώξει οι σχέσεις του με την έκαστοτε κυβέρνηση-όταν αυτή είναι δημοκρατική- να είναι σχέσεις διαλλακτικές που να έπιτρέπουν την συζήτηση και την προβολή των προβλημάτων και των αίτημάτων του. Γιαυτή την έπίτευξη ο άκομματισμός της ηγεσίας είναι όρος άπαραίτητος. ο άκομματισμός αυτός δεν προϋποέτει άπολιτική γραμμή. Εέ κάθε πρόβλημα που

αντιμετωπίζει είναι υποχρεωμένοι να πάρει πολιτική θέση αλλά μόνο αν λουδώντας προβληματισμό με συνδικαλιστική διαδικασία".

Ίσως γιατί δεν ήταν έτοιμοι συνδικαλιστικά, ίσως γιατί θέλησαν να υπερθεματίσουν, ίσως για άλλους λόγους που μας διαφεύγουν οι συνάδελφοι αυτοί δεν κατάφεραν να συνταυθισθούν με την νέα κατάσταση. Αυτό όχι μόνο έβλαψε το φοιτητικό κίνημα σπρώχνοντάς το προς τον γκερέμο της διάσπασης αλλά και αυτή την ίδια την Ο.Π.Ε.Ε. που καταδίκασε την έν γένει δράση τους αφού σήμερα τους αρνείται την ηγεσία της.

Ξέροντας ότι στη βάση της καμιά τάση στην Ελλάδα δεν έχει την αρκετή πλειοψηφία για να αναδείξει οική της ηγεσία στο φοιτητικό κίνημα ως φαντασθούμε τι θα ήταν σήμερα η Ε.Π.Ε.Ε. αν στο Β' Πανεπιστημιακό οι συνάδελφοι αυτοί κατάφεραν με τα μέσα που μεταχειρίστηκαν να έχουν την απόλυτη ηγεσία. Α είχαμε ένα Κ.Σ. κάθε άλλο παρά αντιπροσωπευτικό του πραγματικού φοιτητικού κόσμου, μια Ε.Π.Ε.Ε. παράρτημα της ΟΠΕΕΚ και μια νέα ταλαιπωρία του φοιτητικού κινήματος. Αλλά ως εξετάσουμε τώρα τις δυο άλλες τάσεις που από το Συνέδριο αυτό έχουν την ηγεσία. Αν κρίνουμε από την διακήρυξη της Ε.Π.Ε.Ε. της 14 Σεπτεμβρίου 1964 βλέπουμε πως αντιμετωπίζουν την κατάσταση δύσπαιμα, αντικειμενικά και συνδικαλιστικά. Διαβάζουμε:

"Εκπροστά σ' αυτή την κατάσταση μπαίνει πολύ πιο έντονα το πρόβλημα της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας του φοιτητικού κινήματος... Εξέτη την επεξεργασία ενός κοινού προγράμματος δράσεως του μόνου που επιλύει τα προβλήματα της ενότητας... το φοιτητικό κίνημα θ' αποφύγει να διαδραματίσει το ρόλο άγωγού παθητικής μεταφοράς των θέσεων του Α. ή Β. κόμματος ή κυβερνητικού σχήματος ή τάσεως αλλά θα γίνει μια αυτόνομη δύναμη καθοριστική στην προώθηση των ζητημάτων του, θα μπορεί να αναπτυχθεί ακόμα περισσότερο, και να διατηρεί την ενότητά του, πάντα σε θέση να τοποθετείται μπροστά σε νέα δεδομένα".

Πρέπει να παραδεχτούμε πως είναι μια από τις λίγες φορές που αντιμετωπίζεται στην Ελλάδα αυτή η διαδικασία και εξηγομαστε. Εέχρι χθές η συζήτηση μεταξύ των τάσεων στο επίπεδο της ηγεσίας δεν ήταν άλλο παρά ένα παζάρεμα για την εξασφάλιση ορισμένων θέσεων στο Κ.Σ. της Ε.Π.Ε.Ε. και ναί μόν η συζήτηση μεταξύ των τάσεων είναι απαραίτητη για την ενότητα αυτή όμως δεν θα πρέπει να μείνει στο χαμηλό επίπεδο π.χ. του 5-10 ή 8-7. Η συζήτηση πρέπει να εξελιχθεί και να φτάσει ακριβώς στο σημείο της διακήρυξης δηλαδή την επεξεργασία ενός προγράμματος για την κοινή αντιμετώπιση των ειδικών και γενικών προβλημάτων του κινήματος, στην προώθηση των αιτημάτων και των ζητημάτων του.

Αυτή εξ άλλου είναι και η γραμμή που έδωσε, μαζί με την ηγεσία, το συνέδριο, αφού αρνήθηκε ακριβώς την αντίθετη κατάσταση. Κατά συνέπεια τα μάτια όλων των Ελλήνων φοιτητών είναι στραμμένα και παρακολουθούν την εξέλιξη του κινήματος. Η ηγεσία που

φέρει τό βάρος τῆς εὐθύνης εἶναι ὑποχρεωμένη νά στα εἶ στό ὕψος τοῦ ἔργου πού τῆς ἐμπιστεύθηκαν. Ἡ ἀσθασιμονιά τῆς θά πλήξει καίρια τό φοιτητικό κίνημα καί θά καθυστερήσει τήν κανονική ἐξέλιξη του.

Ἡ τύχη τῶν ἡγετῶν τῆς τάσης πού ἀναλύσαμε στήν ἀρχή εἶναι ξεστό ἀκόμη παράδειγμα ἀπό τό ὁποῖο ὅλοι πρέπει νά ἐντλήσωμε διδάγματα.

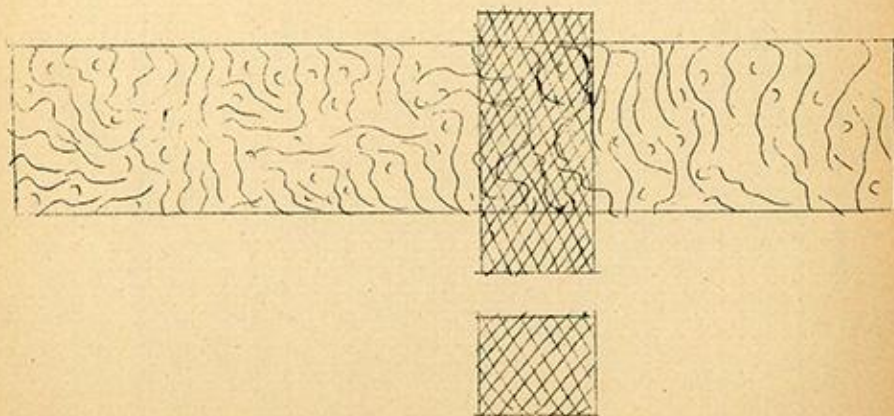
Τό φοιτητικό κίνημα περνάει μιά δύσκολη καί κρίσιμη περίοδο. Ἡ ἡγεσία του τόσο στό ἐπίπεδο τοῦ Κ.Ε. τῆς ΕΡΕΒ ὡς καί στό ἐπίπεδο τῶν Διοικήσεων Συλλόγων πρέπει νά προβληματισθεῖ βαθύτερα, νά καθορίσει πιά καθαρά καί νά διακηρύξει τήν πορεία του.

Περίπου πείγουν νά ἐπιτευθοῦν τά τρία αὐτά σημεῖα.

- Ἡ κεντρική τάση ἀφοῦ καταλάβει τά σφάλματά τῆς μέχρι τώρα ἡγεσίας της πρέπει νά ἐκλέξει καινούργιους "συνδικαλιστές-ἐκπροσώπους" της.

- Ὁ Κ.Ε. τῆς ΕΡΕΒ ἔχει ὑποχρέωση ὄχι μόνο νά διαφυλάξει τήν ἐνότητα τῶν τάσεων πού τό ἀποτελοῦν ἀλλά νά προσπαθήσει μέ τήν ἀνένδοτη στάση του ἀπέναντι στους διασπαστές νά ξαναγυρίσουν στήν ΕΡΕΒ ὅσοι παρασύρθηκαν ἀπό αὐτούς καί τήν συκοφαντική τακτική τους.

- Ὁ προσεγές ἑθνικό Σ. μβούλιο νά πραγματοποιηθῇ τό γρηγορώτερο γιά νά βάλῃ τέρμα στό σάλο αὐτό πού δημιουργήθηκε, διακηρύσσοντας τήν ἐνότητα τῶν δημοκρατικῶν γιά τήν ἀναγέννηση τῆς χώρας μας καί καθορίζοντας τό πλαίσιο καί τόν ὁλο τῆς συμμετοχῆς τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος στό σκοπό αὐτό.-

ΙΣΤΟΡΙΚΟ
ΣΗΜΕΙΩΜΑ
ΠΑΝΘ ΣΤΗΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΠΛΗΡΩΣΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Αυτό το άρθρο αποτελεί συνέχεια ενός προηγούμενου σχετικού με την κοινωνική οργάνωση του 1821, δημοσιευμένου στην "Ελληνική Παρουσία", και μπαίνει στη συνέχεια μιας σειράς μικρών μελετών πάνω στις κοινωνικές τάξεις στην Ελλάδα, στις κοινωνικές επαναστάσεις, στη διάθρηψη και εξέλιξη των οικονομικών συστημάτων στην Ελλάδα, στο φαινόμενο της ληστείας και το ελληνικό γεωργικό πρόβλημα, που θα δούν το φως από το περιοδικό μας.

Αυτό το σχέδιον δεν να αναλύσουμε ιδιαίτερα τα βαθύτερα αίτια που σπρώχνουν ένα λαό, σαν τον ελληνικό λαό, να οργανωθή κοινωνικοπολιτικά με το κοινοτικό σύστημα, ούτε με τις συνέπειες που έχει μία τέτοια οργάνωση. Θα μένουμε περισσότερο στην εξωτερική περιγραφική μορφή και στα στάδια που πέρασε αυτό το σύστημα στη νεώτερη Ελλάδα.

Στην Ελλάδα, για λόγους που δεν έρευνουμε εδώ και που προσδιορίζονται από τη μορφολογία του ελληνικού χώρου, τις οικονομικές συνθήκες και την ιδιοσυγκρασία του λαού, από την αγωγή της ιστορίας ως τα νεώτερα χρόνια διαπιστώνουμε την τάση του λαού μας για οργάνωση πάνω σε βάσεις αυτότελεϊς, αποκεντρωτικές, αυτάρκειες, δημοκρατικές, ανεξάρτητες κατά το δυνατό. κι άλλοτε αυτή η οργάνωση δημιουργεί πολιτείες, άλλοτε, άλλα μικρότερα σχήματα, τις κοινότητες, κι άλλοτε μεγαλύτερα, τους δήμους και τις συμπολιτείες.

Η οργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης στη νεώτερη Ελλάδα μπορεί να διακριθῆ σε δύο μεγάλες φάσεις. Η πρώτη συνδέεται με την Τουρκοκρατία και η δεύτερη με την ελεύθερη Ελλάδα.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Οι ελληνικές κοινότητες της τουρκοκρατίας αποτελούν ένα από τα τρία βασικά γνωρίσματα του νεοελληνικού πολιτισμού, μαζί, δηλαδή, με τα δημοτικά τραγούδια και τη συμβολή στην αναγέννηση της ευρωπαϊκής παιδείας.

Ποιές είναι οι άπαρχές της ελληνικής κοινότητας, ποιά η όργα-

./.

νωτική μορφή της και ποιὰ τὰ ἀποτελέσματα; Ἡ τρία ἐρωτήματα πού
θὰ δοῦμε μέ τήν σειρά:

Ι. Οἱ ἀ π α ρ χ ἔ ς περιικοί τίς ἀνάγουν στίς ἀρχαιοελληνικές
κοινότητες πού τίς ξανάφερε σέ ἰσχύ ἡ Ἰθω-
μανική αὐτοκρατορία. Ἄλλοι τίς συνοδεύουν μέ
τό διοικητικό σύστημα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, πού τήν ὀργάνωσή του
μιμήθηκαν ἢ συνέχισαν, σ' αὐτό τό σημείο, οἱ Ἰθωμανοί. Κι' ἄλλοι
πῶς ἦταν τό ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα τοῦ φορέ' γικού συστήματος πού
ἐπέβαλλαν οἱ Ἰθωμανοί. Ἡ σχετικές ἀπόψεις καί συγκεχυμένες καί
μεροληπτικές εἶναι. εἴτε συγκεχυμένες γιατί οἱ σοφοί μαζεγκέφαλοι
στήν Ἑλλάδα δέν ἔκατσαν ποτέ νά ἀσχοληθοῦν σοβαρά καί μεθοδικά
μέ τήν ἱστορική ἐξέλιξη τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος πού ἀπετέλεσε, καί
στή παλιά Ἑλλάδα καί στή καινούργια, τό πρῶτο κύτταρο δημοκρατι-
κῆς πολιτικῆς καί δημοκρατικῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης. Κι' ἔτσι, δέν
ξέρουμε ἂν καί πῶς οἱ ἑλληνικές κοινότητες ἐπέζησαν μετά τῆ ἱακε-
δονική ἡγεμονία, τῆ ρωμαϊκή κατάκτηση καί τῆ βυζαντινῆ θεοκρατική
δεσποτεία. Κι' εἶναι μεροληπτικές γιατί ἀπό λόγους ἔθνικου ἐγωϊσμοῦ
πολλοί ἀνάγουν στούς ἀρχαιοελληνες ὅλα τὰ θετικά φαινόμενα πού πα-
ρουσιάστηκαν στήν Ἑλλάδα κατὰ τήν ἐρευνοῦμενη περίοδο, χωρίς νά θε-
λήσουν νά παραδεχθοῦν οὔτε τίς συνέπειες πού εἶχαν στό θέμα μας,
τά προνόμια πού παραχώρησε ὁ κατακτητής.
Γεγονός εἶναι ὅτι ἡ Ἰθωμανική αὐτοκρατορία παραχώρησε νομοθετικά
τό δικαίωμα στούς διάφορους λαούς πού κατέκτησε νά ὀργανωθοῦν καί
νά βιώσουν σύμφωνα μέ τὰ ἔθνηκά τους δίκαια καί ἔθιμα ὄχι γιατί
αὕτη δέν εἶχε τὰ ἀπαραίτητα ὄργανα μιᾶς γραφειοκρατικῆς διοικητι-
κῆς ὀργάνωσης τοῦ κράτους (γιατί ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ ἴδια πάντα σ'
ὅλες τίς ἐποχές σ' ὄλους τοὺς κατακτημένους λαούς, ὅτι δηλαδή οἱ
τάξεις τῆς ἀνώτερης κοινωνικῆς ἱεραρχίας συνεργάζονται καί ταυτίζον-
ται ἀκόμη, κατὰ κανόνα, μέ τόν κατακτητή. Παράδειγμα οἱ ἱακεδόνες
καί οἱ Πέρσες, οἱ Ῥωμαῖοι καί οἱ Ἕλληνες, οἱ καναριῶτες καί οἱ
Τούρκοι). κυρίως, γιατί διάταξη τοῦ ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ νόμου
ἀπαγόρευε τήν ἐφαρμογή του σέ λαούς ἀλλόθρησκους, στούς ὁποίους
ἐπέτρεπε νά διέπωνται ἀπό τό ἔθνηκό τους δίκαιο ὑπό τόν ὄρο τῆς κα-
ταβολῆς φόρου ὑποταγῆς. Ἐπ' ἐκκλίση αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ νόμου ἡ κατα-
στρατήγηση εἶναι τό γεγονός τῆς κατὰ καιροῦς προσπάθειας βλαίου ἐ-
ξισλαμισμοῦ ἑνός ὑποτελοῦς λαοῦ μέ ἀπώτερο σκοπὸ τήν ἐφαρμογή τοῦ
ἱεροῦ νόμου πάνω σ' αὐτό τό λαό. Ἡ ἐπιβολή αὐτοῦ τοῦ πάγιου φόρου
πάνω στούς Ἕλληνες ραγιάδες καί ἡ κατανομή του ἀνάμεσα στόν πλη-
θυσμό μιᾶς οεδομένης περιοχῆς φαίνεται ὅτι ἀπετέλεσε ἕνα ἰσχυρό
κίνητρο τῆς κοινοτικῆς ἀνάπτυξης. Ἡ σύνδρομο τόν ἰσχυρολογικὸ γιά
τούς Ἕλληνες παράγοντα ὅτι ἀπό τοὺς Ἰθωμανοὺς τοὺς διαιρεῖ ὄχι
μόνο τό πολιτικὸ καθεστῶς κατακτητή καί κατακτημένου, ἀλλὰ καί
ἡ διαφορά Χριστιανοῦ καί μουσουλμανοῦ, καί τῆ διάλυση τῆς συγκεν-

./.

τριτικής θεοκρατικής εξουσίας του Βυζάντιου, ή περιφερειακή τοπική διοίκηση ριζώθηκε και αναπτύχθηκε σ' όλο τό μάκρος της Τουρκοκρατίας. Οι ραγιάδες αναδιπλώθηκαν στους έαυτούς τους, στην έθνική ιδέα, στις βασιικές ήρετές του χριστιανισμού, στις ήρχές της εσότητας που ξεπηδούνε αυτόματα σέ μιά ομάδα ήτόμων όταν λείφουν όσα από αυτά έχουν κληρονομικές ή χαρισματικές εξουσίες.

Έρω από τή δίκαιη κατανομή αυτού του πύγιου σουλτανικού φόρου, αλλά και κάθε άλλου πρόσθετου ή έκτακτου φόρου, που ό κατακτητής επέβαλλε κατά καιρούς για ανάγκες στρατιωτικές, εκτέλεση έργων κλπ., φαίνεται ότι έγινε μιά κοινωνική ανακατάταξη και πάλι ανάμεσα στους πλούσιους και φτωχούς, γαιοχτήμονες, εμπόρους, εργάτες. Ότός ό φόρος δέν ήταν υπολογισμένος ούτε στην καταναλωση ούτε έξ ολοκλήρου στή παραγωγή, αλλά ήταν επίβλητός 'όλα τά ήτομα σάν φόρος κεφαλικός. Οι πλούσιοι, οι νοικοκυραίοι, πιάσαν από τους φτωχούς ραγιάδες να πληρώσουν τό φόρο, ενώ σ' αντίλλαγμα οι νοικοκυραίοι ζήτησαν και πήραν τήν τοπική πολιτική εξουσία, και κατά συνέπεια και τήν κοινωνική. Ότσι έγιναν οι ήρχοντοι, οι πρωτόγεροι, οι κοτσαμπάσηδες, οι τρανοί, τά τζάνια, οι φαμίλιες, που στην έπιρροή τους ήσαν οι ραγιάδες της περιοχής τους. Όπου μπόρεσε και στεριώθηκε μιά συμβατική ίσορροπία ανάμεσα σ' αυτές τις δύο κοινωνικές ομάδες, εκεί ή κοινοτική όργάνωση αναπτύχθηκε και πρόκοψε για πολλά χρόνια. Όκεινο πάντως που πρόπει να τονισθί έδώ, γιατί συχνά παραλείπεται ή διαστρεβλώνεται, είναι ότι ό φόρος ήταν κεφαλικός κι' ότι οι φτωχοί ραγιάδες ανάθεταν τήν πληρωμή του στους νοικοκυραίους στους όποιους όμως άπαλλοτρώναν μέρος της έλευθερίας τους. Ό αυτό τόν συμβατικό τρόπο γλύτωναν τό κεφάλι τους και γι' αυτό τόν καταλύτικό λόγο, κόνοντας τήν επανάσταση του 1821, πίστευαν ότι θα γλύτωναν και από τους κοτσαμπάσηδες τους ίδιους.

2. Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ Σάν βάση για τήν κοινοτική όργάνωση χρησιμοποιήθηκε ή γεωγραφική ιδιομορφία μιας περιοχής, ή παραγωγή ή εισιένου προϊόντος, ό πληθυσμός, ή παράδοση κλπ.

Ότσι έχουμε τις νησιωτικές κοινότητες στό Αίγαίο, τις κοινότητες Χίου (προσδιορισμός από τήν άπασχόληση στή παραγωγή μαστίχας, μαστιχοχώρια), τις κοινότητες Χαλκιδικής (προσδιορισμός από τήν άπασχόληση στή παραγωγή σιδήρου, λαδεροχώρια), τά Ζαγοροχώρια, τά Επιορειτικά χωριά, τή σημητσάνα στή Πελοπόννησο, τά Καλαβροχώρια, τά Αμπελάκια κλπ.

Περισσότερα χωριά που ένώνονται ήση από κοινά γνωρίσματα, δένονται πιό μεταξύ τους και διοικούνται από ένα τοπικό συμβούλιό έκλεγμένο από τους ενήλικους κατοίκους. Ό συμβούλιο αυτό έχει πλατείες αρμοδιότητες πάνω στην όργάνωση της παραγωγής, στην κατανομή και είσπραξη τών φόρων, σέ ζητήματα τοπικής ασφάλειας και δικαιοσύνης κλπ. Οι τοπικές διοικήσεις έρχονται σέ έπαφή με τόν κατακτητή πάνω σέ φορολογικά, διοικητικά και στρατιωτικά θέματα,

και σε συνεργασία με τις γύρω τους τοπικές διοικήσεις. Η αυτονομία τους και τα δικαιώματά τους είναι δωροδότη με σουλτανικούς νόμους που κερμιά ποσά παραβιάζονται από τους 'Οθωμανούς, πάντα όμως ανανεώνονται με τη πληρωμή ενός ποσού χρημάτων ή ούρων. Τοπικές από αυτές τις κοινότητες, όπως π.χ. τα αστινοχόρια της Χίου και τα 'Αμπελάκια της Θεσσαλίας έχουν πλήρη αυτονομία και αυτοδιοίκηση και απαγορεύονται στους 'Οθωμανούς να κατοικήσουν σ' αυτά τα μέρη.-

3. ΤΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ Τουρκοκρατίας (τέλος του δέκατου όγδοου αιώνα) βλέπουμε που κατέληξε η κοινοτική οργάνωση της 'Ελλάδας. Από ένα άρνητικό και άμυντικό σύστημα αυτοδιοίκησης, πέρασε σε μία θετική οργανωτική μορφή που επέτρεψε στις δυνάμεις μιας περιοχής να συνεργασθούν πάνω σε οικονομικά και κοινωνικά θέματα. Το κεφάλαιο μπήκε μοιράστηκε με την εργασία τη συμμετοχή στη παραγωγή. Τα όρυχεϊα στη Χαλκιδική και σ' άλλια νησιά του Αιγαίου άνηκουν στη κοινότητα και τα προϊόντα τους περιέρχονται στους κατοίκους ανάλογα με τη προσφερόμενη εργασία και τις ανάγκες. Στην Ύδρα και τα γειτονικά της νησιά τα καρβία χιτίζονται με συμμετοχή των ναυτών που τους άνηκει μερίδιο από το κλοίο και από το κέρδος. Στη 'Αμπελάκια ή λεγόμενη κοινή (έταιρεία ή κοινότητα γίνεται με κεφάλαια εμπόρων, γεωργών και ενώσεων εργατών (βασιλίδων). Υπάρχει ένα άνωτερο όριο ποσού συμμετοχής για τους πλούσιους εμπόρους (να μη μονοπωλήσουν την έταιρεία) και ένα κατώτατο όριο συμμετοχής για τους εργάτες, 200.000 και 5.000 άσπρα, αντίστοιχα.-

Για μακρά χρόνια κράτησε σε πολλά μέρη της 'Ελλάδας το κοινοτικό σύστημα που με την έλευθερία σκέψης και δράσης που έεασφάλισε στα μέλη μιας περιοχής ώθησε σε ανάπτυξη την οικονομία, τη δημοκρατική συνείδηση, τα γράμματα. Π' αυτή την πολύπλευρη άνοηση του έλληνισμού ξεκίνησε αναπόφευκτα και η συνείδηση για κοινό άγώνα και για κατάλυση των προνομίων και μονοπωλίων του σουλτανικού κράτους που με τους πάγι υς και έκτακτους φόρους του και την έλλειψη προστατευτικής πολιτικής άπέναντι στο συναγωνισμό του φραγκολεβαντινικού εμπόριου στην ανατολή άπειλούσε τα χειροπιαστά εθνικά άποτελέσματα.-

Δίνουμε έδω δυό άποσπάσματα από κείμενα της εποχής. Το πρώτο αναφέρεται στα άγαθά άποτελέσματα της συνεργασίας κεφάλαιου και εργασίας, μέσα στα κοινοτικά πλαίσια των Π' διοικητικών χωριών. Είναι γραμμένο από τον Γάλλο πρόξενο στη Θεσσαλονίκη (πρωτεύουσα στο όριον Βιβλίο του "πλινάκας του εμπόριου της 'Ελλάδας" (Παρίσι 1800). Το δεύτερο αναφέρεται στην αξία του κοινοτικού συστήματος που άγνόησαν 'Ελληνες και Ευρωπαίοι. Είναι γραμμένο από τον γγλο Ούργκουαρτ στο Βιβλίο του "η Τουρκία, οι πόροι της κλπ." δημοσιευμένου λίγα χρόνια άργότερα στο Λονδίνο και το Παρίσι.

Νά τί γράφουν: α) "Τά έλληνικά μίση καταπεσ ένα, 'Η όρεξη για άσκοπές άεπτολογίες παραχωρεί τη θέση της στην όρεξη για σο-

βαρές απασχολήσεις. Η έθνική μεταοδοξία σβένεται από πλούσια, αίσθηματά. Όλες οι μεγάλες και φιλελεύθερες ιδέες άρχίζουν και βλαστάνουν σ' αυτό τό έδαφος που ήταν κάτω από σιελιά από 20 αιώνες. Ο άρχαιοελληνικός χαρακτήρας ξαναφαίνεται μ' όλη τή πρώτη του δύναμη έδω, άνέμεσα στους χείμαρους και τις στηλιές του Πήλιου. Ιέ λίγα λόγια, νά που ή ιδιοφυία και οι άρετές τής παλιές Ελλάδας ξαναγεννιούνται σ' αυτή τή γεννιά τής νεώτερης Ελλάδας".

"...Είδαμε τους άπομακρους και άγνωμένους βράχου, στά παόλια του Έγαλου και του Ίόνιου νά γεννάνε ένα ναυτικό και μιά έμπορική ευμάρεια που έμοιαζε μέ θαύμα. Κι' είδαμε πώς αυτά τά γεγονότα ήσαν άνεξάρτητα από τήν πολιτική έξουσία, αλλά γεννιόντουσαν κάτω από τή μοναδική επίδραση του κοινοτικού συστήματος. Πού δέ έφτανε λοιπόν αυτή ή χώρα άν άφηναν έλεύθερη τή μεγαλοφυία των κατοίκων τής;

β) "... Όχι μονάχα στους Έρωπαίους που πάνε στην Ανατολή συναντούμε περιφρόνηση γι' αυτούς τους θεσμούς τής κοινοτικής όργάνωσης) από άγνοια των καλών τους άποτελεσμάτων, αλλά και στους ίδιους τους Έλληνες που δέν είχαν ως τώρα μιά σωστή ιδέα γιά τά άποτελέσματά τους γι' αυτούς τους ίδιους, γιά τήν έξεια τους, γιά τή σημασία τους, συγκρινόμενες μέ τά διοικητικά συστήματα τά (λεγόμενα) πολιτισμένα.

Δέν υποψιάζονται πώς ή ισότητα στά βέρη, ή έλευθερία γνώμης, τό δικαίωμα ή ήρου στις κοινοτικές υποθέσεις, ή έκλογή του δάσκαλου και ό προσδιορισμός του μισθού του, τό δικαίωμα νά άρνηθούν τόν ένοριακό παπé, που εβτοί τά Ελέπουν σαν έρος τής ύκαρξής τους και των κακών τους, δέ ήσαν γιά τά πολιτισμένα έθνη πολύτιμες έλευθερίες και δικαιώματα, και πώς τά Ερωπαϊκά κράτη δέν τά γνωρίζουν διόλου και προχωρούν στη κατάκτησή τους φαχουλεύοντας".

Τι απέγινε όλο αυτό τό οικόδομημα του νεοελληνικού πολιτισμού μετά τό 1821 και τήν άνεξαρτησία τής Ελλάδας;

ΔΕΥΤΕΡΗ ΘΕΣΗ: Συνηθίζουμε νά Ελέπουμε τό 1821 σαν πηγή ή άρξε-όριση ΕΛΛΑΔΑ κάθε καλού γιά τήν Ελλάδα γιάτί άποτελεί τή βάση του σύγχρονου κράτους μας. Δημονάμε όμως πολλές άξίες και ιδέες που έξαφανίστηκαν άπ' αυτή άκριβώς τήν έποχή. Κατάργηση τής κοινοτικής άνάπτυξης, κατάργηση του συνεργατικού πνεύματος, έλλαγή στο πολιτικό και οικονομικό σύστημα.

Βιτοτε, ή κοινοτική ιδέα και ή όργάνωση τής τοπικής αυτοδιοίκησης δέ παρακολουθήση τήν πολιτική εξέλιξη του ελληνικού κράτους και δά του γίνη έξάρτημα.

Δύο περιόδοι διακρίνονται σ' αυτή τή θέση: ή περίοδος τής άπώλυτης μοναρχίας και ή περίοδος τής άστικής τάξης στην έξουσία.

I. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ: Τά επαναστατικά συντάγματα, (1833-1869) ξέρου, ε, πώς ενδιαφέρθηκαν γιά τό πολιτικό καθεστώς μέ

τό όποιο έ ζούσε τό νερό κράτος. Καί έβρουμε πώς ώρισμένα ότομα κι' ώρισμένες τάξεις, συνεπικουρούμενες καί έπό τή ξένη διπλωματία καί προπαγάνδα, έπέβαλαν τό μοναρχικό καθεστώς.

Όπό τό πολιτικό καθεστώς συνέτριβε καί έξαφάνισε τά λαμπρά έγνη τής κοινοτικής ιδέας κάτω από τό βάρος τής συγκεντρωτικής έξουσίας, τής γραφειοκρατίας καί τής πολιτικής σκλαβιάς.

Γράφει ό Ούργκουαρτ γιά τόν Καποδίστρια: "Ο Καποδίστριας έέν είχε κυβερνήσει τή χώρα παρά δέκα μόνο μήνες, κι' ήδη ό έρισμός τών διαταγών τών διαγγεμάτων, τών διαταγμάτων, τών έγκυκλίων, τών προκηρύξεων, τών γραμμάτων καί διοικητικών αποφάσεων πού είχαν ισχύ νόμου, ζεπέρασαν τίς δέκα χιλιάδες". κάτω από τό καθεστώς τού (σωνά τά πράγματα χειροτέρευαν. Η κοινότητα θεωρήθηκε έχθρός τής συγκεντρωτικής έξουσίας καί κύτταρο όργάνωσης τοπικής έξουσίας.

Τό πολιτική σκοπιμότητα καί γιά νά σπάσει κάθε τοπική αυτόδιοίκηση, ό νόμος τού 1833 όργάνωσε τή χώρα σέ δήμους μέ εύρεία διοικητική περιφέρεια καί άφαιρούσε τίς περισσότερες έξουσίες τών τοπικών όργάνων. Σύγχρονα, στόν οικονομικό τομέα, κληγούσε τίς συνεργατικές έταιρείες πού ήσαν έντίθετες στό όόγμα τού φιλελευθερισμού, καί ένοιγε τό όρόμο στήν έξουσία τού κεφάλαιου καί τά προνόμια καί μονοπώλια στό ξένο καί έλληνικό κεφάλαιο. Ο "ιθνας βρήκε συνεργούς στό σκοπό τού τούς νομομαθείς πού προέβλεφαν στήν Ελλάδα τό γνήσιο ρωμαϊκό άτομικιστικό όίκαιο καί τούς συνεργάτες τού βασιάρους πού τότε μέ τή γερμανική βαρβαρότητα καί τότε μέ τό γερμανικό όίκαιο προσπάθησαν νά έκπολιτίσουν τήν Ελλάδα.

Κείνο πού σ' όλη αύτή τήν περίοδο έχει σημασία έέν είναι μονάχα τό γεγονός ότι κληγήθηκαν οι κοινότητες καί περιοριστήκαν οι έρμοδιότητες τών δήμων. Ηπό πολύ πρέπει νά υπολογίζεται ή ούσιαστική κατάργηση τής άήσου καί ό διορισμός τών όργάνων τής τοπικής αυτόδιοικήσεως από τήν κυβέρνηση καί τό παλάτι.

Όπως καί μέ τίς βουλευτικές έκλογές, έτσι καί στις δημοτικές ή κυβέρνηση είχε έτοιμους κατάλογους μέ τά όνόματα τών όπαδών τής τούς όπολους έπέβαλλε στις έκλογές. Οι έκλογές άρχιζαν, σταματούσαν γιά μερικές μέρες καί ξανάρχιζαν πάλι. Οι μπράβοι, οι κομματάρχες, τά καθάρματα μπαίναν στήν ύπηρεσία τών τοπικών άρχόντων γιά τήν έξόντωση τού αντίπαλου ύπολήφριου.

Μέ μερικές γραμμές πάνω στό θέμα παρμένες από τόν Ιακωβινάκη: σελ. 291 "...εβγαίνουν οι άνθρώποι καί τόν προηκουτούσαν (τόν Καποδίστρια) μέν ώρα -δυό μακρρά καί τίστρομαν δάφνες. έν τόν είχε νιώσει ακόμα ό μικρός λαός. Τούς σνναίε όλους κι' έκανε μέ τό λόγιο τούς φτωχούς πλούσιους. Τόν καθένα τόν άνάπνεε στήν αίτησή του καί κατά ύπερ τόν κόσμο, όταν έγιναν οι έκλογές, νά τόν κέμου οι περισσότερες έπαρχίες αυτοπληρεξούσιο καί ό,τι λέγει αύτός εκείνο νά κάνουν οι πληρεξούσιοί τούς".

σελ. 479: "...κάνει ή κυβέρνηση επέ' ασερ παντού είς τό κράτος καί χύθηκαν αίματα κι' άφανίστη ό κόσμος- κι' έδωσε καί νέον παράδειγμα

νέων εκλογῶν διὰ νὰ ἐκολουθοῦν καὶ οἱ ἄλλες μ' αὐτὸν τὸν πατριωτισμὸν καὶ ἀρετῇ, διὰ νὰ λέξη ἡ πατρίς καὶ οἱ τίμιοι ἄνθρωποι τὸν ὀλεθρὸν τους. καὶ κατακομμάτισαν τοὺς ἄνθρώπους καὶ τοὺς διέγειραν. καὶ σκοτάνεται ἕδελφός μὲ τὸν ἀδελφὸν καὶ κοιτάζεται ἕνας Ἕλληνας μὲ τὸν ἄλλον ὅπως κοιτάγαν τοὺς οὐρκούς ὅταν τοὺς πολεμοῦσαν".

σελ. 496: "... Κι' ἄστυνόμο-ἔβγαλε ἕναν ἀπὸ τῆ φυλακῆ, ἰαννάκο Κυργιακὸ τὸν λένε. Κι' ὁ δῆμαρχος κι' αὐτὸς ὁ καλὸς ἄνθρωπος ὁ κυργιακὸς φίλοι στενοὶ τοῦ καλλεφουρνᾶ. καὶ τοιοῦτο καὶ τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον, ὅτι τροχῆχτήκαμεν οἱ ἄλλοι ἐπὶ μέσα, ὅσοι εἶχαμε συνήθησιν. Δὲν κόταγε ἄνθρωπος νὰ περπατήσῃ τὴν νύχτα εἰς τοὺς δρόμους. οἱ οὗτοι ὅλοι αὐτῆνοι καὶ οἱ κλήτορες. καὶ γένονταν οἱ μεγαλύτερες κλεψὲς κι' ἀτιμίες, καὶ σκοτόμα τὴν νύχτα τοὺς τίμιοις ἀνθρώπους, ὅσοι δὲν ἦταν μ' αὐτοὺς καὶ εἶχαν καὶ κατάστασιν".

σελ. 512: "... Ὁ κωλέτης ἔρχισε νὰ κάμῃ τίς ἐκλογές. Ἦ δὲν εἶχαν οἱ συντρόφοι τοῦ κήφους πολλοὺς κατὰ τὸν νόμον, γιόμισαν τίς κάλπες αὐτοὶ καὶ τῆς κυβέρνησης τὰ ὄργανα. Παντοῦ εἰς τὸ κράτος γίνονταν σκοτωμοὶ κι' ἀφανισμοὶ τῶν κατοίκων".

σελ. 533: "... Ἰὰ μάτια τοῦ ἔβλεπαν τίς πράξεις ὁποῦκανε διὰ τὴν πατρίδα τοῦ (ὁ κωλέτης) καὶ θρησκεία τοῦ καὶ τόσοις ἄδικους νόμους τῶν ἐγωνιστῶν... κι' ἀχώρια πόσους νέους τάφους ἀνιέζε εἰς τίς ἐκλογές, πόσοι σκοτωμοὶ ἐγίναν καὶ γίνονται, πόσες εἶναι χῆρες κι' ὀρφανά, τί ἔπαθε ἡ πατρίδα γενικῶς, πόσοι ἐγωνιστὰι πῆγαν εἰς τοὺς τοῦρκους, κι' ὅλες οἱ φυλακὲς γιομάτες ἀπὸ αὐτοὺς ὡς τὴν σήμερον διὰ ν' ἀναστηθῇ ἡ παρανομία κι' ἀδικία, νὰ μὴ μελῆ φωνῆ εἰς τὸν λαόν, οὔτε κήφος, ἀλλὰ ἡ δύναμη ἡ στρατιωτικὴ καὶ οἱ υπάλληλοι νὰ γιορίζουν τίς κάλπες καὶ νὰ ργάζουν ὄσους ἤθελαν. καὶ μᾶς ἔκομεν ὅπως εἶμαστε διὰ νὰ φανῇ πιστὸς καὶ τίμιος εἰς τοὺς ξένους τοῦ φίλου".

σελ. 534: "... ἔρχισαν οἱ δημοτικὲς ἐκλογές. Ἡ κυβέρνηση ἔφκιασε ἕναν κατάλογο κι' ἔβαλε δημοτικοὺς συμβούλους παρόρους καὶ δῆμαρχον ἐκεῖνους ὁποῦθελε- τῆς μπιστοσύνης τῆς. κι' ἐγίνε ὅλο τὸ σῶμα ἀπὸ αὐτοὺς ὁποῦ διορίσαν".

σελ. 544: "... εἰς τὴν Ἀθήνα μὲ οὐδὲ χιλιάδες ἵππικὸ τοῦ κλουτάγια καὶ μὲ πλῆθος πεζικὸν σκοτώθηκαν Ἕλληνες ἑφτακόσιοι ἢ ὀχτακόσιοι. Δὲ μὴ ἐκλογὴ τοῦ κλημπρότατου καυροκορόατου καὶ συντροφιάς του εἰς τὴν Ἱερασσηνίαν καὶ Σπάρτη οἱ σκοτωμοὶ πέρασαν αὐτὸν τὸν ὄριθμόν".

Ἐ' ὅλο τὸ δέκατο ἕνατο αἰῶνα παρατιμῶν, ἔ. ε. μιά πάλη ποῦ γίνεται γύρω στὴν ἰδέα τῆς ἰσότητος, τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας, τῆς ἐλευθερίας. ἀστυχῶς, οἱ ἰθύνουσες τάξεις τῶν χτεσινῶν κοτσαμπάσηδων, προεστῶν καὶ πολιτικάντιδων δὲν ἐγωνίστηκαν νὰ ὠφεληθῇ ὁλόκληρος ὁ λαὸς ἀπὸ τίς πολιτικὲς ἐπαναστάσεις τοῦ 1844 καὶ 1863. χρησιμοποίησαν ὁμῶς τὸ λαὸ καὶ τὴ νεολαία γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν στὴ μοναρχία μιά διανομὴ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας μὲ μεγαλο-

αστική τάξη και τίποτα πέρα πέρα. Από το μονάρχη ως τον έπαρχιακό βλαχοδήμαρχο που δεν γνώριζε γραφή κι' ανάγνωση αλλά κέρδισε τις έκλογές του με τις κουμπούρες του, κυριαρχούσε ή στρατιωτική φοβέρα και ή έμμετάλλευση.

Ο λαός όμως, ο μικρός λαός όπως ονομάζει τις κατώτερες κοινωνικά τάξεις ο εκκρυγιάννης, πίστευε πάντα σ' αυτό το ιδανικό της ισότητας, της εήφου, της δικαιοσύνης και έδινε πάντα σημασία στους αίρετους τοπικούς άρχοντες, έστω και με τις συνθήκες που γινόντουσαν οι έκλογές. Ο παρακάτω ανέκδοτο μετράει την αξία που είχε για το λαό ο αίρετος άρχοντας: Σε μία περιόδεia του στο Άγιο ο Βασιληάς Γεώργιος (ο πομπότας) κλωσορίζεται από τον κόσμο. Ο όμιλητής στο τέλος-τέλος της προσφώνησης προς τον Βασιληά του λέει "μά μάς ζήσης Βασιληά και του χρόνου ήμαρχος".

2. Η ΑΣΤΙΚΗ ΤάΞΗ ΣΤΗΝ ΥΞΟΥΣΙΑ

Η επανάσταση του 1909 στην Αθήνα και η εξέγερση των δουλοπαροίκων του θεσσαλικού κάμπου στα 1910 έφεραν στην έξουσία την αστική τάξη και τη συνταγματική κατοχύρωση των άτομικών δικαιωμάτων και της άτομικής πρωτοβουλίας των πολιτών. Η τοπική αυτοδιοίκηση οργανώθηκε σε τρία διαδοχικά αλλά οιασορευτικά στάδια:

Πρώτο στάδιο: Ο νόμος Δ12 του 1912 ξανάφερε το παλιό σύστημα της κοινότητας που προϋπήρχε και που ήταν βαθειά ριζωμένη στη συνείδηση του λαού. Ήρθε πώς και συννοικισμός που έχει τριακόσιους τουλάχιστον κατοίκους και δημοτικό σχολείο μπορεί να γίνει κοινότητα και να αυτοδιοικηθή σε ώριμα θέματα. Παράλληλα, για τις μεγάλες πόλεις προλέπεται το σύστημα του δήμου.

Έσα στά πλαίσια του νέου νόμου παρατηρήθηκε μία προσπάθεια αναγέννησης του κοινοτικού πνεύματος που είχε αφήσει από παλιό αγαθές έναμνήσεις. Κατέπεσαν για λίγο τα τοπικά κομματικά και οι έκβιασμοί και οι τραμπουκισμοί. Η κοινότητα γίνθηκε κέντρο πνευματικής και οικονομικής προοπτικής. Ύστερα από ένα περίπου αιώνα, με τον νόμο του 1914, ξανακάνουν την εμφάνισή τους οι γεωργικοί συνεταιρισμοί που προβλέπονται πάνω στο κοινοτικό πλαίσιο.

Α δεν έφτανε ούτε ο νόμος για τις κοινότητες μικρής περιφέρειας ούτε ο νόμος για τους συνεταιρισμούς για να ξαναστηθή ή περασμένη τοπική αυτοδιοίκηση. Τυπικά, υπήρχαν οι νομικές προϋποθέσεις. Ουσιαστικά, όμως το σύστημα ήταν καταδικασμένο γιατί στην κοινότητα δεν δόθηκαν τα οικονομικά μέσα να επιδιώξη πραγματοποίηση των σκοπών της και στο σύνολο, η κοινότητα, δεν κλήθηκε να παύση κανένα πλατύτερο οικονομικό ρόλο, μια και ή όργαση της παραγωγής έφευγε από τα χέρια της και από τα χέρια των αγροτών και περνώγε στα χέρια των αστών και της έμπορικης κεφαλαιοκρατίας.

./.

Εξ' άλλου, η περιωρισμένη περιφέρεια της κοινότητας (300 κάτοικοι) δεν ήταν θετικό στοιχείο ανάπτυξης, δεδομένου ότι σ' αυτά τα χρόνια έχουμε μείωση του πληθυσμού από πόλεμο και μετανάστευση ιδίως στις όρεινες περιοχές της Ελλάδας.

Χωρίς ουσιαστικές προϋποθέσεις και χωρίς πόρους, η κοινότητα παραχωρεί πολλές από τις αρμοδιότητές της στο κράτος που κάθε μέρα μπαίνει όλο και περισσότερο στην οικονομική δραστηριότητα της χώρας.

Δεύτερο στάδιο: Το νέο σύστημα δεν μπόρεσε να ζήσει πολλά χρόνια για να εξελιχθεί και να σώσει καρπούς θετικούς. Το 1934 έγιναν οι τελευταίες εκλογές, μία και ούδ' χρονία αργότερα περάσαμε στη περίοδο του δικτατορικού καθεστώτος που καθάισε τους αίρετους τοπικούς άρχοντας και στη θέση τους διώρισε ανθρώπους της εμπιστοσύνης του. Αναγυρλώσαμε πίσω στο παλιό καθεστώς της απόλυτης οθωνικής μοναρχίας. Το ίδιο καθεστώς, έπεκράτησε, βέβαια, και στη περίοδο της κατοχής. Σ' όσες όμως περιοχές έλεγχε ή αντίσταση, οργανώθηκε σύστημα τοπικής αυτοδιοίκησης που κράτησε δυό χρόνια (1942-1944).-

Τρίτο στάδιο: Εκλογές για ανάδειξη τοπικών αρχόντων ξανάγιναν το 1951, και το 1954 δημοσιεύτηκε ο νόμος 2.888 περί δήμων και κοινοτήτων (κωδικοποίηση σχετικών νόμων).

Αυτός ο νόμος, παρ' όλο που είδε τό φως 42 χρόνια αργότερα από το νόμο ΔΚΣ του 1912 και παρ' όλα τα κοινωνικά γεγονότα και τις οικονομικές μεταβολές που σημειώθηκαν στο μεταξύ, δεν έδωσε καμιά σοβαρή και βασική λύση στα θέματα της αυτοδιοίκησης. Αντίθετα, αφήρεσε αρμοδιότητες και δεν προσιώρισε πηγές για την οικονομική εκτέλεση των κοινοτικών έργων. Τα κοινοτικά έργα περιωρίστηκαν στα αποκλειστικά κοινοτικά (άρδευσεις, άγορές, λουτρά, έμποροπανηγύρεις, νεκροταφεία, όρδοι κλπ.) και στη δυνατότητα του έτετελεστού μερικών αποφάσεων των κοινοτικών συμβουλίων. Μεγάλο θέμα σ' αυτό το στάδιο δημιούργησαν τα συμβούλια ασφαλείας που έλεγχαν τις πράξεις και τις ενέργειες των κοινοτικών συμβουλίων. Το έργο των νομαρχών, που ήταν ως τώρα από το νόμο ο έλεγχος της νομιμότητας των πράξεων των κοινοτικών συμβουλίων, επεκτείνεται βαθύτερα και η τοπική αυτοδιοίκηση κάθε άλλο παρά αυτοδιοίκηση καταντάει.-

Δυό κοινά χαρακτηριστικά, σ' όλη αυτή την περίοδο από το 1912 ως σήμερα, σηματοδίνουν βαθειά την εξέλιξη και την έπιτυχία της αυτοδιοίκησης. Από τη μιά μεριά ο πρόσδιορισμός των πόρων των κοινοτήτων και από την άλλη η έκταση και η φύση των αρμοδιοτήτων. Οί οικονομικοί πόροι: Στις αρχές, οί πόροι προσιωρίστηκαν από άμεσα φόρο, πρόσθετο στο φόρο του δημοσίου, και εκδόουθα οί πόροι αυτοί εξασφαλίστηκαν από έμμεσους φόρους. Ίερος του φόρου επί του καπνού, διόδια, κλπ.. Οί φόροι και τά τέλη αυτά παρουσιάστηκαν αρκετά έπαχθη και στους μικρούς παραγωγούς και στο πληθυσμό και το κράτος τά κατήργησε ή τροποποίησε. Τα άμεσα δικαιώματα των κοινο-

./.

τήτων να άντλοϋν τούς πόρους τους από ώρισμένες πηγές, άντικαταστάθηκαν από ύποχρέωση του κράτους να παραχωρή ώρισμένα ποσά, μεταβλητού ύψους, στις κοινότητες και στους δήμους. Τα ποσά αυτά προέρχεται από τόν προϋπολογισμό του κράτους και τις προβλεπόμενες επενδύσεις. Έτσι, οι κοινοτικοί και δημοτικοί άρχοντες πρέπει να πιέζουν ή έκλιπαρήσουν τό κράτος για τήν παραχώρηση ή αύξηση του παρεχομένου έκάστοτε ποσού. Δηλαδή ο ρόλος του τοπικού συμβουλίου αλλάζει φύση, πλιτεύεται ή προσπαθεϊ, να άσκήση πίεση, και πάντως έξαρτάται από τήν κεντρική πολιτική έξουσία.

Οι άρμοδιότητες: Δέν γεννάται ζήτημα για έπιτεταμένες άρμοδιότητες που έέλουν τήν άτομική ιδιοκτησία και τήν όργάνωση τής παραγωγής, όπως στά χρόνια τής Τουρκοκρατίας. Δευτερώτερες άρμοδιότητες ακόμα δέν μπορούν να άσκηθούν ή άφαιρούνται από τό κράτος. Έργα κοινής πρόνοιας και βοήθειας, παύουν να άπασχολοϋν τά κοινοτικά και δημοτικά συμβούλια. Καί ο λόγος είναι προφανής. Δέν ύπάρχουν οικονομικοί πόροι. Έσα σε δέκα χρόνια περίπου (1954-1964) δεκάδες δημοτικά νοσοκομεία παραχωρήθηκαν στο κράτος ή έκλεισαν.

Οι ύπάρχουσες δημοτικές ή κοινοτικές επιχειρήσεις (π.χ. ήλεκτρισμού) άπαλλοτριώθηκαν ύπέρ τής Λ.μ.Ε. χωρίς ά τάξεις αποζημιώσεις και χωρίς πρόγραμμα που να φτάνη ακόμα να ικανοποιή τις μικρές κοινότητες ή τούς μικρούς δήμους.

Όλλαί όσοι κατατάχθηκαν στη κατηγορία τών έθνικων (κρατικων) και έτσι βλέπει κανείς σε μία πόλη ένα δρόμο σε άριστη κατάσταση (έθνική όδός) και τούς υπόλοιπους σε άθλια κατάσταση (κοινοτική ή δημοτική όδός), ή τό αντίστροφο.

Τέλος, έργα κοινής ώφελειας και ιδίως οι άστικές συγκοινωνίες, μονοπωλήθηκαν από τό ιδιωτικό ή κρατικό κεφάλαιο και αποξενώθηκαν από τήν άρμοδιότητα τών συμβουλίων αυτοδιοίκησης, αντίθετα με τό συμφέρον τών αυτοδιοικουμένων και έντίθετα με ό τι συμβαίνει σε όλες σχεδόν τις πόλεις και αυτών τών κρατών τής Δύσεως.

Έήμερα, έχουμε στην Ελλάδα 5.800 περίπου κοινότητες που ύπάγονται τεσσεράμιση εκατομμ. πληθυσμού. Οι περισσότερες από αυτές τις κοινότητες φυτοζωούν, δέν μπορούν να πληρώσουν ούτε τό γραμματικό. Ο άπαραίτητος πληθυσμός μόνο στα χαρτιά βρίσκεται, στην πραγματικότητα οι κάτοικοι έχουν μεταναστεύσει. Ο ίδιο φυτοζωεί και ο άγροτικός πιστωτικός συνεταιρισμός.

κατάτμηση τής έγχειας ιδιοκτησίας, άναδασμός, άναδιάρθρωση τών καλλιεργιών, αύξηση τής παραγωγής και όργάνωση τών άγορών άγροτικών προϊόντων, έχτέλεση έγγειοβελτικών και άναδασωτικών έργων, συγγώνευση τών μικρών κοινοτήτων, τροποποίηση τής άγροτικής και συνεταιριστικής νομοθεσίας, ιδού θέματα που πρέπει να καταστρωθούν μελετηθούν και έχτελεσθούν, για να μπορέσουν οι κοινότητες να είναι βιώσιμες.

Όο περίπου εκατομμ. πληθυσμού ύπάγονται σε 150 περίπου δήμους, και ο υπόλοιπος πληθυσμός συρρέει σε έπτά μεγάλους δήμους.

Γιά τούς δήμους, λέως τούς μεγάλους, τά πράγματα εἶναι πιά εὐνοϊκά, ἀπό πολλές ἐπόμενους.-

Σ Υ Π Ε Ρ Α Σ Ι Σ Τ Α

Ἐκ τῆς πιά πάνω, βγαίνουν οἱ ἀκόλουθες σκέψεις καί τά ἀκόλουθα συμπεράσματα:

- 1) Ἡ ποιοδέποτε φάση κι' ἄν περνάει ὁ ἑλληνικός λαός, ἀπέδειξε πώς ἀποστέπει στήν ἀποκέντρωση, στή κοινοτική ὀργάνωση, στή δημοκρατική ὀργάνωση τῆς ζωῆς του, στήν ἀμεση ἐπαφή αἵρετου ἄρχοντα καί ἀρχόμενου.-
- 2) Ἡ πρώτη φάση, τῆ φάση τῆς Τουρκοκρατίας (ἀλλά καί βυζαντινῆς δεσποτείας καί φραγκοκρατίας), ὅν ἔπηχαν οἱ ἐξωτερικές ἐντικειμενικές καί πολιτικές καί νομικές προϋποθέσεις γιά νά γεννηθῆ καί ἐξελιχθῆ ἡ τοπική αὐτοδιοίκηση. Ὑπῆρχον ὅμως παράγοντες ψυχολογικοί, ἔθνικοί, οἰκονομικοί καί παράγοντες χριστιανικῆς ἠθικῆς πού συνετέλεσαν στήν αὐθόμητη οἰκονομική τοπική πνεύματος τοπικῆς διοικήσεως, τοπικῆς ὀργάνωσης, τῆς κοινοτικῆς ἰδέας. Ἡ κοινότητα ἐγίνε τό πλαίσιο πού γεννήθηκε ἡ οἰκονομική εὐμάρεια, καλλιιεργήθησαν τά γράμματα καί ἀντράθηκε ἡ συνείδηση γιά ανεξάρτητο ἑλληνικό κράτος.-
- 3) Ἡ δεύτερη φάση, τῆ φάση τῆς ἀνεξαρτητοῦ ἑλλάδας, οἱ ὅροι ἀντιστρέφονται. Ὑπάρχουν πάντοτε οἱ νομικές προϋποθέσεις γιά τήν ὀργάνωση μορφῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἐκλείπουν ὅμως οἱ οὐσιαστικοί παράγοντες, ὄχι μονάχα γιάτὶ χέθησαν ὅννοι τοῦ καί μέ τῆς καταστάσεις πού ἦσαν οἱ αἰτίες τῆς γέννησῆς τοῦ. Ἀλλά καί γιάτὶ, ἐνεργητικά, τῆς καταπολεμᾷ τό συγκεντρωτικό κράτος τῆς μοναρχίας, ἡ γραφειοκρατία, τό ἰδιωτικό ἡξένο κεφάλαιο, ἡ οἰκονομική δραστηριότητα τοῦ κράτους, ἡ πολιτική κατάσταση πού ἐπεμβαίνει στήν ἐκλογή τῶν ἐκπροσώπων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἡ κοινοτική ἰδέα καταντᾷ νά εἶναι σ' αὐτή τήν περίοδο, ἡ εἰκόνα τοῦ φιλελεύθερου ἀστικού πολιτικού καί οἰκονομικοῦ καθεστώτος: τῆ ἰδέα πού τῆ περιορίζει καί τήν ἐξορίζει ἡ πᾶλη γιά τήν πολιτική καί οἰκονομική ἐξουσία τῶν ὀργανωμένων δυνάμεων ἡ τάξεων. ἔνει σθηστή, καί μονάχα στίς ἀπλές δημοκρατικές ψυχές πού ζοῦνε σέ χωρίο τῆς ἑλλάδας σιγοκαλεῖ καί συντηρεῖται καί ζητᾷ νά ὀρθῆ τρόπο καί μέρα νά λευτερωθῆ.-

4) υγκριτικά, ανάμεσα στις δύο εξεταζόμενες φάσεις υπάρχει και πρόοδος και όπισθοδρόμηση: Υπάρχει πρόοδος από την άποψη ότι η πρωτοβουλία για κοινοτική ανάπτυξη εκπορεύεται και καθορίζεται από την πολιτική έξουσία, άνωθεν, με καθωρισμένο νομοθετικό έργο, πράγμα που δεν υπήρχε κατά την Τουρκοκρατία. Και υπάρχει όπισθοδρόμηση από την άποψη ότι αυτή η πολιτική πρωτοβουλία και μέριμνα, μολονότι περιβλήθηκε τό νομικό χαρακτήρα, δεν μπόρεσε να φτάση εύεργετικά μέχρι τή βάση, εκεί που χηματίζονται τά κοινωνικά και κοινοτικά κύτταρα, στις φτωχές βουνίσσιες ή νησιώτικες καλύβες.
Η τοπική αυτοδιοίκηση μένει, κατά μεγάλο μέρος, νεκρό γράμμα, ένας προοδευτικός νόμος χωρίς νεύρα, κορμί, αίμα. Είναι μία ύποκρισία

5) **Α**νεξάρτητα από τή φάση ή περίοδο που διέρχεται ή κοινοτική ανάπτυξη, δεν παύει νά αποτελή ένα παρελθόν δοκιμασμένης αξίας, νά είναι κομμάτι και μνημείο του λαϊκού μας πολιτισμού και κιβωτός τής εθνικής και φιλετινής μας επιβίωσης μέσα στόν αλληλοσυγκρουόμενο κόσμο του Βυζάντιου, τής φραγκιάς, των Όθωμανών, των Βαυαρών. Και σάν κομμάτι του νεοελληνικού πολιτισμού πρέπει νά ιδοθή, μαζί μ' άλλες εκδηλώσεις και μ' άλλους θεσμούς που άγνοήθηκαν, παραμερίστηκαν, συρρανήθηκαν από τούς λόγιους, τούς "εύρωπαλους", τούς φραγκολεβαντίνους τής πατρίδας μας.

"Αδίκια όμως πασχίζουν νά καταποντίσουν αυτή τήν κιβωτό, μέ ξενόφερτα καμώματα νομοθετήματα, γιατί είναι πλεγμένη μέ ιδέες, μέ βιώματα, μέ πεποιθήσεις, μέ αίμα.

"...Δέν μπορώ πατρίδα νά σέ βλέπω τοιούτως... Πολυτέλεια και φαντασία - γεμίσαμε πλήθος πιανοφόρτια και κιθάρες... Πρόθυμος νά πεθάνω διά σένα, για νά σέ ιδούνε τά παιδιά σου ελεύτερη Ελλάδα, και όχι παλιόμπαθα τής τυραγνίας και των κολάκων της..." Κακρυγιάννης σελ. 447 και 525.-

ΓΙΑ ΕΝΑ

ΕΘΝΙΚΟ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

Στο περυσινό φεστιβάλ τῶν Καννῶν, ὁ ἑλληνικὸς κινηματογράφος ἀντικροσ-
 πεύτηκε ἀπὸ τὴν ταινία τοῦ Γ. Γεωργιά-
 δη "ΚΟΚΚΙΝΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑ". Ἡ ἐντύπωση ἦν
 ἀπογοητευτικὴ. Πελόδρομα ποῦ μπορεῖ νὰ
 γεμίη τίς αἰθούσες στὴν Ἑλλάδα ἔλλα
 ποῦ ὄν' εἶχε καμιά θέση σ' ἓνα φεστιβάλ,
 ὅπου οὐδ' στοιχεῖα εἶναι ἀπαραίτητα· εἴ-
 τε ἡ ἀναζήτηση στὴ φόρμα, εἴτε ἡ ἐξαιρε-
 τικὴ σημασία τοῦ περιεχομένου, τοῦ μη-
 νόματος σὲ πρόβλεψη. Κανένα ἀπὸ τὰ δύο
 ὄν' ὑπῆρχε στὰ "φανέρια". (Λιβερό φαινό-
 μενο ποῦ μαρτυροῦσε γιὰ πολλοστὴ φορὰ
 μὲ πῶση ἐλαφρότητα οἱ εἰδικοὶ (SIC) τῶν
 Ὑπουργείων μας ἀντιμετώπισαν τὸ θέμα.
 Ἀλλὰ ἐδῶ γεννιέται τὸ ἐρώτημα: φταεῖ
 ἡ ἐλαφρότητα τῶν εἰδικῶν ἢ ἡ ποιότητα
 τῆς ἑλληνικῆς ταινίας εἶναι πράγματι χα-
 μηλῆ;

ΤΥ
 ΙΑΣΩΝΑ
 ΓΙΑΝΝΟΛΑΚΗ

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ

τὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ αἰῶνα, ἡ Ἑλλάδα προσπαθεῖ μὲ κάθε τρό-
 πο νὰ παρακολουθήσῃ τὴν παγκόσμια ἐξέλιξη τῆς νέας Τέχνης,
 ποῦ θά ἐπηρεάσῃ στὴ συνέχεια τίς ἄλλες Τέχνες καὶ τὴ ζωὴ
 γενικώτερα ἐφ' ὅσον, ἄλλοτε θά χρησιμεύῃ σὰ μέσο προπαγάνδας

./.

και διαμόρφωσης τῶν μαζῶν και ἄλλοτε θά βάξη τοὺς διανοούμενους μπρὸς σὲ προβλήματα αἰσθητικὰ ἀφ' ἑνὸς και ἀντίληψης ὠρισμένων σχέσεων χώρου-χρόνου-ὄψεως κλπ. ἀφ' ἑτέρου. Δυὸ ἄνθρωποι ταπεινοὶ και χωρὶς διανοουμένης φόντα, θά ξεκινήσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα και θά παύουν σημαντικώτατο ρόλο στὴν ἱστορία τοῦ κινηματογράφου. Ὁ ἕνας, φούρναρης ἀπ' τὴν Κεφαλλονιά, θά γίνῃ ὁ μεγαλύτερος και πρὸ ὑπολογισίμος παράγοντας τῆς ἑλληνικῆς παραγωγῆς: ὁ "μπάρμπ' Αντώνης", πού θά δημιουργήσῃ τὴν ΑΝΣΕΡΒΟΣ -ΦΙΛΜ. Ὁ ἄλλος, ταβερνιάρης στὴν Πλάκα, θά γίνῃ ἡ πρὸ δυναμικὴ μορφή στὴν παγκόσμια κινηματογραφικὴ ἀγορά: Ὁ Σπύρος Σκούρας, πού θά διευθύνῃ τὴν ΓΟΧ, μέχρι τὴν ἡμέρα πού ἡ TAYLOR θά βοηθήσῃ νά πάρῃ τὴ θέση τοῦ ὁ Ζάνουχ.

Στὴν περίοδο αὐτὴ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ παρουσία τῶν μαδρᾶ, Προκοπίου, Ἰωάνη Γαζιῶδη. Στοὺς τελευταίους χροστᾶμε μιά σειρά ντοκυμαντάρ-ἐπικαιρῶν ἀπὸ τὴν Εἰκρασιατικὴ καταστροφή (μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα θά χρησιμοποιοῦν ἀργότερα ὁ κῆρος γιὰ νά συνθέσῃ τὸ ἀξιολογώτατο ντοκουμέντο τοῦ "ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΟΥ ΑἴΓΑΙΟΥ").

Οἱ ΠΡΩΤΕΣ ΕΠΙΤΕΥΞΕΙΣ

Τὸ δεῦτερο τέταρτο τοῦ αἰῶνα, χαρακτηρίζεται γενικὰ σ' ὀλόκληρον τὸν κόσμον, ἀπὸ τὴν κατάκτηση τοῦ ἤχου ἀφ' ἑνὸς και τὴν προπανδιστικὴν χρησιμοποίησιν τοῦ νέου μέσου εὐρείας (και τῆς πρὸ πειστικῆς πάντα) διαδόσεως ἰδεῶν, τόσο ἀπὸ τὸν γερμανικὸν προναζιστικὸν ἐθνικισμὸν (Ἐξπρεσιονισμὸς) ὅσο και ἀπὸ τὸ νέο σοβιετικὸν κίνημα, πού πρῶτον στὸν κινηματογράφον ἀνεπιφύλακτα σάν τὸ ἰδανικὸ μέσο προβολῆς τῶν ἀρχῶν του, ἀφ' ἑτέρου. (Ἀργότερα, "πίστεψαν" πολλοὶ στὸν κινηματογράφον. Ἀπὸ τὸν Κουσσολίνι: Τοινετσιττά, μέχρι τὶς προσπάθειες τοῦ Κάστρο στὴν Κούβα, περνώντας ἀπὸ τὰ, μυθικοῦ κόστους, στούντιο ΜΑΧΑΣ τῆς Αἰγύπτου).

Ἡ τεχνικὴ τελειοποίησις τῶν μηχανημάτων καταγραφῆς και ἀναπαραγωγῆς ἀνέτρεψε ὅλες τὶς προοπτικὰς τῶν ἑλλήνων κινηματογραφιστῶν. Ὡστόσο, ὄχι μόνον δὲν ἐγκατέλειψαν τὸ στίβο ἀλλὰ κέρδισαν τὸν ἀγῶνα πέρα γιὰ πέρα. Ἡ παραγωγή αὐξήθη σημαντικὰ και μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου και τῆς ναζιστικῆς κατοχῆς, ἕνας πνευματικώτερος ἄνθρωπος μπαίνει γιὰ πρώτη φορὰ στὸν κύκλον τῶν ἑλλήνων παραγωγῶν. Ὁ φιλοπομπὴν Φίλος. Αὐτὸς ἔμελλε νά δώσῃ τὸ μεγαλύτερον και πρὸ δυνατόν σπρώξιμον γιὰ τὸ ἀνάβασις τῆς ποιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου. Οὐδὲν καλὸν ἀμιγές κακοῦ, ὅμως. Ἡ πληθωρικὴ προσέλευσις τοῦ κοινοῦ στὶς ἑλληνικὰς ταινίας κάνει νά φυτρώουν σάν μανιτάρια οἱ ἐταιρεῖες παραγωγῆς - ἐκμεταλλεύσεως και τὰ κινηματογραφικὰ ἐργαστήρια στήνονταί σὲ γκαράζ, σὲ ποδοσφαιρικὰ γήπεδα και σὲ σάλλες πάνω ἀπὸ κινηματογράφους. Πρὸχειρα φτιαγμένα πλατῶ

για γύρισμα, που κι' αυτά σπάνια χρησιμοποιούνται αφού οι πάντες βιάζονται να τελειώσουν και δεν διαθέτουν χρόνο και λεφτά για στήσιμο ντεκόρ. Ποτέλεσμα: η παραγωγή ανεβαίνει σε 100 περίπου ταινίες το χρόνο, προορισμένες για 8.000.000 κατοίκους του ελληνικού χώρου και άλλο 1.000.000 της διασποράς (Αίγυπτος, Ηλ., Αυστραλία κλπ.). Μικρού προϋπολογισμού, με μέσα έσταια και με αυτόσχέδιους σκηνοθέτες και ήθοποιούς που τελειώνουν όλη τη δουλειά τους σε τρεις μέρες για να προλάβουν τις 10-12 ταινίες το χρόνο που είχαν συμβόλαιο να γυρίσουν, δεν είχαν καμία σχέση μ' αυτό που λέμε 7η Τέχνη, αλλά με κάτι που δε μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν 1738η βιοτεχνία. π. ε. όμως, στην κληδονία της παραγωγής, ξεχωρίζει η δουλειά των ταλαντούχων: Γ. Παβέλλας, ..Σακκελάριος, Γ. Ζερβός, δίνουν δείγματα μιας στρωτής δουλειάς κι' ενός ταλέντου όπου η δεξιοτεχνία, βέβαια ακολουθεί κατάκοπη σε απόσταση την έμπνευση αλλά που δεν απουσιάζουν έντελως και οι δύο. Και τό σπουδαίο είναι οι προθέσεις: "Η καυτή πραγματικότητα στέκει τό κίνητρο των έμπνευσμένων της γενιάς. "Η αντίταση στην κατοχή ("κατωμένα Χριστούγεννα"), τό απελευθερωτικό στρατεύματα ("αγγλοι, Γάλλοι, Πορτογάλλοι...") και οι εύεργετικές τους επιδράσεις στον νεοελληνικό πολιτισμό ("Βαπούτσι απ' τον τόπο σου")

και τέλος ή μιζέρια και ή μετακοτοχική φτώχεια με όλες τις επιπτώσεις τους (ιεθόστακας", "Αδελφική Αίρα").

Τώρα ό κινηματογράφος στέκει στά πόδια του. Οι σοβαρές παραγωγές έκτοπίζουν συσιολογικά τ' ός άλεξιπτωτιστές. "Η όλνος-όόλμ και ή ΔΗΖΕΒΕΟΣ-όόλμ άξιοποιούν τά κέρδη τους πλουτίζοντας τις έγκατεστάσεις τους με σχετικά νέα μηχανήματα. Οι τεχνικοί προοδεύουν και στον χώρο του σεναρίου (έχλληιος πτέρνα του κινηματογράφου μας πάντα), κάνει την εμφάνισή του ό πιο ταλαντούχος μέχρι τώρα σε ναριστας μας-άν έσαιρέσουμε την περίπτωση του έλησμόνητου Δ. Εήλλα που ό έόνατος σταμάτησε τραγικά την έξιολογώτατη παραγωγή του-προσανατολισμένος και με συναίσθηση της άκοστολής του.

ΟΙ ΜΕΤΑΛΛΕΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

Μετά τό 1950 περίοδος, μπορεί να χαρακτηριστεί σαν ή ΔΕΥΤΕ ΒΡΟΧΗ του ελληνικού κινηματογράφου. "Ο νέος σεναριογράφος Γ.Καμπανέλλης-που ή προσφορά του στον ελληνικό κινηματογράφο μπορεί να συγκριθεί με εκείνη του Γσ. Καβαττίνι στην "Ιταλία-πραγματοποιεί με την βοήθεια νέων σκηνοθετών, την "ΣΤΑΛΙΑ" και τον "ΔΡΑΚΟ", δυό φιλμ που δίνουν διαβατήριο στον ελληνικό κινηματογράφο για να περάση στον διεθνή στίβο με πολλές πιθανότητες διάκρισης. Οι νέοι αυτοί σκηνοθέτες είναι ό Κακογιάννης και ό Κοούνδουρος. Πλάυ τους-άν και σε άρκετή από-

./.

σταση πιά πίσω-στέκουν οι Γρέκ Τάλλας (Κυπλόητο Τάγμα) και Γ. Γρηγορίου (Μικρό Ψωμί).

Στή Βενετία ο Δράκος περνάει την πρόκριση των τελικών που την χρονιά εκείνη ήταν τρομερή και αποτελεί μέχρι σήμερα αντί-κειμενο συζήτησης στα σινε-κλάμπ όλου του κόσμου. Η στέλλα φα-νεράνει εκτός από τον Κακογιάννη και δυό ήθοποιούς μεγάλης αντι-νοβολίας: τον Θούντα και την Κερκούρη. Η δεύτερη κατακτά τον διεθνή κινηματογράφο κάνοντας με τη Στέλλα να την προσέξουν με-γάλοι σκηνοθέτες (Μόζου, Μασσέν). Κι' ο Κακογιάννης ανεβαίνει. Φτιάχνει το "Τελευταίο Ψέμα, και το "Χαμένο Κορμί" (δυό ται-νίες για τις οποίες κατηγορήθηκε βέβαια αλλά που μαρτυρούν τη δεξιοτεχνία του). Και κατακτά τις τέσσερις ηζείρους με την Β-ΛΕΚΤΡΑ. Η Παπά, μία αξιόλογη ήθοποιός που είχε ξαναπέει στις Κάννες με την ταινία των Ήλιόδη-όινου "ΜΕΚΡΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ" και συν-δέθηκε με σκάνδαλα τύπου Άλη Λάν κλπ, παίρνει μιά θριαμβευτι-κή ρεβάνς. Τέ βραβεία στα διάφορα φεστιβάλ σέν παύουν να στέ-φουν την ΒΛΕΚΤΡΑ και ο Κακογιάννης παίζει θριαμβικά στη χορεία των μεγάλων σκηνοθετών του κόσμου.

Παράλληλα, ο Κούνδουρος φτιάχνει τους "Παράνομους" και το "Ποτάμι". Ο στόχος του είναι πάντα σημαντικός και συμπάσχει με τους ήρωές του που είναι θύματα μιάς φριχτής περιόδου παθών και τραγικών περιστάσεων. Η γραμμή του μέχρι και το Ποτάμι (έρχίζοντας από την "ΕΛΠΙΔΗ ΠΟΛΗ", την πρώτη του ταινία- νεορεα-λιστικό χρονικό μιάς φτωχογειτονιάς που ξυπνά μέσα από τη δί-νη του πολέμου, της κατοχής και των μετακατοχικών ανωμαλιών για να ζήσει μιά καινούργια μέρα, απαλλαγμένη απ' το βαρύ παρελ-θόν και που ωστόσο, ανακαλύπτει πως τούτο είναι δυνατό μόνο αν δώσουν τα χέρια όλοι σφραγίζοντας τη συνεργασία της φυλής και θάβοντας τη διχόνοια που στάθηκε εμπόδιο στην πρόοδο) είναι θα-λεγα έ θ ν ι κ ή γραμμή. Σ' αυτό βοηθούνε όλα τα επί μέρους στοι-χεία: η μουσική που διαλέγει, οι ήρωές του και αυτοί που τους έρμηνεύουν, η επιλογή των χώρων του και η διαμόρφωσή τους. Η άνωτατη διάκριση για σκηνοθεσία του απονέμεται στο περσινό φε-στιβάλ του Βερολίνου για την ταινία του "ΕΙΚΡΕΣ ΑΦΡΟΔΙΤΕΣ", κα-τεξιώνοντας ένα θέμα όπου με την επίφαση της πρώτης έρωτικής μύησης ενός βοσκόπαιδου, μιλάει για τους πόνους μιάς φυλής που θέλει να πάει μπροστά, γνωρίζοντας τα μυστικά του νέου κόσμου που διαμορφώνεται πάνω από ιδεολογίες, συμφέροντα και στενοκε-φαλους συντηρητισμούς.

ΓΙΑ ΕΝΑ ΕΘΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

Μ σύντομη άνασκόπηση του κινήματος μας δείχ- νει, πιστεύω, πως δέν φταίει καθόλου ή χαμηλή ποιότητα άφου

./.

τόσες δυνάμεις έδειξαν κατ' επανάληψη πού μπορούμε νά πᾶμε. Σταίνε λοιπόν οί "είδικοί" μανδρινίνοι; Χωρίς κα- έπιφύλαξη, άπαντάμε, ν α ι. Οί πλέον άσχετοι άνθρωποι καλούνται νά επιλέξουν ταινίες για τοπικά και διεθνή φεστιβάλ, νά τίς κατατάξουν, νά τίς αξιολογήσουν. Οί πλέον άκατατόπιστοι και μικροκαχύποπτοι άνθρωποι, βασιλικότεροι του βασιλέως σε συντηρητισμό, ουίλιζόντες τόν κό νωπα και καταπίνοντες τήν κάμηλον, καλούνται νά παίξουν ρόλο λογοκριτή τόσο στη προληπτική λογοκρισία του σεναρίου όσο και στην τελική της έτοιμης για προβολή ταινίας. Καί δέν φτάνει πού ίσχυρίζονται πώς "ή λογοκρισία είναι ο ήλιος πού θά φωτίσει τό δρόμο του ελληνικού κινηματογράφου" αλλά έφευρίσκουν καλλιτεχνικά κοιτήρια (άν είναι δυνατό:) για νά βασίσουν τήν γνωμοδοτική τους έμπειρία: "... Υπάρχουν θέματα-τάμπο πού δέν μπορεί κανείς νά τ' άγγίξει επί τοιούτου χαρακτηρισμού ως αντίδοθησκευτικών, έντεθνικών και άλλων άνομολόγητων χαρακτηρισμών πού ανακαλύπτει ή εδασθητη δημοσιουπαλληλική τους συνείδηση πού τούς έχει τάξει κέρβερους τών ... έννικών μας συμπερόντων... και τούτο είς δόξαν τών διαφόρων έμπορνευτών του κινηματογράφου πού βλέπουν όλο τό σημερινό πρόβλημα του ελληνικού συγκεν-

τρωμένο στις μικροτρέλλες τής νεολαίας.

"Άλλο περίεργο φαινόμενο είναι ή νέα τάξη των παραγωγών. Οί σημαντικότερες ως τώρα εταιρείες παραγωγής, άφού εξάντλησαν τόν θεσμό των "στάρ" ως τήν τελευταία του σταγόνα, βλέπουν πώς χάνουν έδαφος. Το κοινό, ώδηγημένο από ένα άλάθητο ένστικτο, ζητάει κάτι πιδ σημαντικό. Καί ή αντίδραση έρχεται από εκεί πού κανείς δέν τήν περίμενε. Μεγάλη εταιρεία εκμεταλλεύσεως ένων ταινιών, πού συγκεντρώνει τό 80/ο της άμερικανικής παραγωγής, άρχίζει τήν παραγωγή στην Ελλάδα. Εί ένω περίμενε κανείς νά χτυπήσει τήν ελληνική παραγωγή φτιάχνοντας θεοτοκοινωνικά μόνο κατασκευάσματα, έμφανίζεται με ένδιαφέρον νά προωθήσει νέες αξιόλογες δυνάμεις του διανοούμενου ελληνικού κινηματογράφου. Με έκπληξη άκούστηκε ή άναγγελία του γυρίσματος τής "ΠΡΟΔΟΣΙ Σ", ταινίας του "άποτυχημένου" νέου σκηνοέτη καινο άκη. "έκπληξη όχι γιατί πρόκειται για "άποτυχημένο" ή άποτυχία του ήταν άποτέλεσμα θλιβερής συνεργασίας με γνωστή ΣΤ Ρ-άγγούρι-ας μου συχωρεθή ή έκφραση- πού άρνιόταν νά κόψη τό μακρύ της νύχια και νά περπατήσει με πλακέ παπούτσια-φορούσε φηλοτάκουνα για νά φαίνεται ηηλώτερη- ένω έπαιζει τό ρόλο χωριατοπούλας) αλλά έκριβώς γιατί πρόκειται για νέο με επιδιώξεις σωστές και ένα προσωπικό πιστεύω πού ως σήμερα θεωρείται άντιεμπορικό: ...

./.

Τό ἴδιο φαινόμενο παρατηρεῖται καί μέ ἄλλες ἑταιρείες νέων παραγωγῶν πού κάλεσαν μοντέρνους ἀνθρώπους καί προοδευτικούς νά γυρίσουν ταινίες μέ ἐπιδιιώξεις. Θάπρεπε νά εἶμαστε κατενθουσιασμένοι ἀπό τήν ἐξέλιξη αὐτή. Ὡστόσο, διατηροῦμε πολλές ἐπιφυλάξεις γιά τίς "ἐπιδιιώξεις" τῶν ρηξικέλευθων "φιμῶν αὐτῶν μεικρῶν τῆς ἑλληνικῆς κινηματογραφίας. Πιστεύουμε πάντως, πῶς τό Σωματεῖο τῶν Τεχνικῶν-μιά νέα ἀδικομισθότης σημαντική δύναμη στόν τόπο μας- καί μαί τοῦ ὅσοι ἀγαποῦν τήν πρόοδο τοῦ κινηματογράφου μας, δά ἐπαγρυπνοῦν ἔτοιμοι νά δώσουν μάχη, ὅσο σκληρή κι' ἄν χρειαστῆ νά εἶναι, γιά τήν διασύλαξη τῶν κατακτήσεων καί τήν περαιτέρω πρόοδο τῆς δόξης μας. Καί πρέπει ὅλοι οἱ πνευματικοί ἀνθρωποι καί ἰδιαίτερα οἱ νέοι πού θά ἀποφοιτήσουν ἀπό τίς σχολές τῆς Εὐρώπης, ἀπελλαγμένοι ἀπό πρ. αταλήψεις καί γεμάτοι φιλοδοξίες καί ἀγάπη στήν πατρίδα, νά ἐνώσουν τίς δυνάμεις τους μέ τοὺς Ἕλληνας κινηματογραφιστές γιά τήν δημιουργία ἑνός ΚΩΣΤΙΚΟΥ ΠΙΣΙ-ΤΟΡΡΑΟΥ. Γιά τήν προοπτική νά μὴν ἀρκοῦμαστε στίς δόξες τῶν Φ.στιβάλ, ἀλλά νά ἀνεβῶσουμε τήν ποιότητα τῆς ἑλληνικῆς ταινίας, ἀνεβῶντας τό ἐπίπεδο τοῦ θεατῆ καί δρώντας συστηματικά γιά τήν καλλιέργεια ἑνός ἐξευγενισμένου ἐθνικοῦ γούστου τῶν νεοελλήνων. Ἦτε καλλιτέχνες, εἴτε τεχνικοί, εἴτε ἐπιστήμονες κάθε

κλάδου, νά βοηθήσουμε μέ συμπάθεια καί κατανόηση τόν ἄγωνά γιά τήν δημιουργία καί ἐπιτυχία ἑνός ἐθνικοῦ κινηματογράφου. Ἐνός κινηματογράφου γεμέτου προβλήατα, ἐρωτηματικά, ἀγνή πρόθεση διακωμῆσεως ἀπαράδεκτων καταστάσεων. Τό λαϊκό χιούμορ, τό τόσο αὐθόμητο καί εἰλικρινές μέ τίς ὑγιεῖς του ρίζες εἶναι ἔτοιμο νά κεντρίσῃ δημιουργικά τή φαντασία ἀξιόλογων νέων πού λέγονται Κανθούλης, Γιαννουσόκης, Ζερβουλόκης, Ἐρρης, Συχναράς, κλπ. περιμένουν μέ τό δάχτυλο στή μηχανή πλαισιωμένοι ἀπό ἀξιόλογους τεχνικούς καί καί νέους καλοῦς ἠθοποιούς, νά ἀναλώσουν τόν ἑαυτό τους στήν ὑπηρεσία ἑνός ἐθνικοῦ νεοελληνικοῦ κινηματογράφου. Ὁ κινηματογράφος μπορεί νά εἶναι βιομηχανία, ἀλλά τέτοιος φύσης πού ὁ καλλιτέχνης κι' ὁ ἄνθρωπος στέκουν πάντα τό καί τό α της.

ΓΙΑ ΤΗΝ "ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΤΙΑΡΟΥΣΙΑ"

Ζιζίου

Παννύχικης.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΕΚΔΕΨΗ στην νεώτερη Ελλάδα.

ΤΟΥ ΑΔΩΝΙ ΣΟΥΡΛΑ

Ενα απ'τά πιο αμελέτητα ως την ώρα θέματα της νεοελληνικής γραμματείας παραμένει και η ιστορία της νεοελληνικής φιλοσοφίας. Από μια μικρή αναδύση ποτύχη να κάνομε πριν λίγα χρόνια έβγαινε η θλιβερή διαπίστωση πως στον όριζοντα δεν υπάρχουν παρά μόνο: Τρία-τέσσερα φτωχά βιβλιαράκια σαν συμβολές στο όλο θέμα, μερικές δεκάδες άρθρα σε περιοδικά έφημερίδες και συλλογές κατέλαχιστες δεκάδες μονογραφίες-μερικές πολύτιμες είναι αλήθεια για τη στιγμή-πάνω σε ειδικώτερα σημεία. Κ'έν κοινδέλαττωμα σε πάρα πολλές απ'αυτές τις εργασίες είναι πως προσπαθούν να πλησιάσουνστιγμές της φιλοσοφ. σκέψης στη Νέα Ελλάδα καινά αναλύσουν μάλιστα τηνκίνησή της άποσπασμένη λίγο-πολύ απ'τηνκίνησητου υπόλοιπου κάθε φορά κοινωνικού είναι, καθώς και των άλλωνκοινωνικών μορφώνσυνεξέδησης.

Τώρα είναι αλήθεια πως η νεοελληνικήφιλοσοφία δεν έχει να επιδείξει ούτε πρώτα ούτε δεύτερα μόνια σε διεθνή κλίμακα κι ακόμα ήσυνολικήτης καρποφορία είναι πάντα περιορισμένη. θάξιζε όμως πολύτόνκόπο να γίνει αντικείμενο μιας μεθοδικής και λεπτομερειακής έρευνας έτσι πούνα φωτιστή ικανοποιητικά όχι μόνο τό έργο εκείνων που δούλεψαν τη συστηματική λίγο-πολύ φιλοσοφία αλλά και κείνων που φιλοσόφησαν",-στό μέτρο που είχαν κάποια βαρύτητα-. θά βρίσκαμε δηλ. και θά δειχναμε τό φιλοσοφικό Ισούναμο κάθε "στάσης ζωής" που αναδίνεται μέσα απ'τά έργα της νεοελληνικής τέχνης (ιδιαίτερα της σημαντικής λογοτεχνίας μας), της θρησκείας και της έπιστήμης σε κάθε αξία ώρα τους, αποχτώντας μ'αυτόν τρόπο τελικά ένα γενικό έποπτικό οδηγό πολύ χρήσιμο σε κάθε παραέρα ιστορικήμελέτη σ'όποιοδήποτε τομέα.

Παρακάτω θά επιχειρήσομε να δόσομε μια συνοπτική εικόνα της πορείας και τωνπροβλημάτων ιδιαίτερα της "STRICTO SENSU" φιλοσ. σκέψης ανακινώντας και κάποια φλέγοντα ζητήματά της.

Πρώτα ποιά είναι τά βασικά διακριτικά της νεοελ.φιλ.σκέψης στο σύνολό της, οι ιδιοτυπίες της. Νομίζομε:
Το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης σε σχέση με τό αντίστοιχο Ευρωπαϊκό σ'όλες τις ιστορικές της περιόδους, θεωρητικές έπεξερ-
./.

- γασίες πενιχρές.
2. Λιγοστά τὰ πρόσωπα ποῦ ἔδωσαν φιλοσοφικό ἔργο.
 3. Βασική ἀντίφαση: ἡ διαφορά ἀνάμεσα στίς ἱστορικές ἀνάγκες τοῦ ἔθνους γιά κοσμοθεωρητικό φωτισμό ἀπ' τή μιά καί στήν ἱστορική ἀδυναμία ἱκανοποίησής τους ἀπ' τήν ἄλλη.
 4. Μόνιμες καί σταθερές πηγές τῆς φιλοσ. σκέψης: ἡ ἀρχαιοελληνική φιλοσοφία, ὁ χριστιανισμός καί ἡ νεώτερη εὐρωπαϊκή φιλοσοφία.
 5. Ἡ κίνηση τῆς Φ. σκέψης δέ γίνηκε ὁμαλά, εἴχαμε βασανιστικές προωθήσεις καί παλινδρομήσεις. Ἐπώδυνη πορεία πάλης τῶν προοδευτικῶν στοιχείων, μέσα σ' ἓνα γενικώτερο κλίμα ἐλαττωματικῆς πνευματικῆς διαμόρφωσης τοῦ ἔθνους ἐναντίον τοῦ φιλοσοφικοῦ καί γενικώτερου πνευματ. σκοταδισμοῦ ποῦ πάντα σχεδόν, ἔξω ἀπό μερικά μικρά διαλείμματα, κυριάρχησε ἡ συγκυριαρχία.
 6. Παρεξηγημένο καί συχνά πλαστογραφημένο τό νόημα τοῦ οὐμανιστικοῦ ἰδανικοῦ. Ἀκαδημαϊκή Φιλοσ. σκέψη, στή μεγίστη ἔκτασή της κόυφια, βερμπαλιστική, ἀπροβλημάτιστη, χωρίς ρίζες στά γωνιανά προβλήματα τοῦ τόπου, ἀσχολούμενη κατά κανόνα μέ ψευδοπροβλήματα.
 7. Ἡ ζύμωση τῶν ἰδεῶν, ὁ φιλοσοφ. διάλογος σπάνια πῆραν ἔκταση καί ποτέ βάθος. Συνηθισμένος ὁ ἀπολογητικός χαρακτήρας τῆς Φ. σκέψης, κριτικές "χαμηλῆς τάσης" ἐκτός ἀπό σπάνιες ἐξαιρέσεις ἐδῶ καί κεῖ.
 8. Μιμητισμός τῶν ξένων ἰδεῶν, ἡ σκέψη οὐρά τῆς ξένης, εἴτε αὐτή ἔρχεται ἀπό σύγχρονα σέ κάθε ἐποχή ρεύματα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, εἴτε ἀπ' τό παρελθόν μας, βυζαντινό κι' ἀρχαίο. "Ἀκριτο, τυπολατρικό πλησίασμά τους, ἡ, στήν καλύτερη περίπτωση χονδροειδής, ἀδέξια προσαρμογή στά "καθ' ἡμᾶς".
 9. Ὁ ἐκλεχτικισμός πολύδιαδεδομένη φιλοσοφική ἔξη.
 10. Ὑπάρχουν φωτεινά σημεῖα καί περίοδες ἀνάτασης στή διαδρομή (π.χ. οἱ τρεῖς προεπαναστατικές δεκαετίες τοῦ ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ σάν ἐποχή συνολικῆς ἀνάτασης, σκόρπιες ἀναλαμπές σ' ὄλες τίς φάσεις).
 11. Στήν περίοδο τῆς ἀστικῆς ἀνόδου (π.χ. 18ο αἰ.) βλέπομε ἔντονη τήν ὀπτιμιστική στάση, τήν πίστη στίς δυνατότητες τοῦ λογικοῦ, ἀγάπη κι' ἐμπιστοσύνη στίς φυσικές ἐπιστῆμες, στήν πρόοδο. Ἀντίθετα σέ περιόδους κοινωνικῆς κρίσης καί παρακμῆς τοῦ ἀστικισμοῦ ὑποχωροῦν αὐτά τὰ στοιχεῖα ἡ καί ἐξαφανίζονται ὁλότελα στούς φορεῖς τῶν συντηρητικῶν ρευμάτων.
 12. Ἡ προοδευτική σκέψη, παρά τίς ἐπιτυχίες καί κατακτήσεις της δέν κατάφερε νά συντρέψῃ τελειωτικά τίς προλήψεις καί τίς ὀπισθοδρομικές φιλοσοφικές ἀντιλήψεις, πολύ διαδομένες ἀκόμα καί στό εὐρύ λαϊκό κοινό.

- τίθεται τό ζήτημα ποιές αίτιές καθώρισαν τίσ παραπάνω έθνικές ιδιοτυπίες τής φιλοσοφ. σκέψης. Φυσικά οι αίτιές είναι πολλές. Υλικές και πνευματικές. Καί συνάπτονται σ' ένα πλέγμα άλληλεπίδρασης. θεωρούμε πάντως πίο θεμελιώδεις τίσ παρακάτω (ανάμεσα στις οποίες μερικές είναι ένδιάμεσα παράγωγα τών πίο βασικών).
1. 'Η άποσύνθεση. τή Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και ή Τουρκική κατάκτηση κατέστρεψαν τά σπέρματα του καπιταλισμού που κυοφορούνταν στους κόλπους του Βυζαντίου και πήγαιναν νά δώσουν μιάν παράλληλη και σέ μάς 'Αναγέννηση σάν τήν Ιταλική. Αυτό κόντισε μερικούς κρίσιμους αιώνες παλινδρόμησης και βραδυπορία μέ αναβίωση τών ξεπερασμένων φεουδαρχικών σχέσεων.
 2. Δεύτερο βασικό συστατικό τής ιστορικής καθυστέρησης τής νεοελληνικής κοινωνίας ως τίσ μέρες μας στάθηκε ή καχεξία και άνώμαλη εξέλιξη του έλληνικού καπιταλισμού που νωρίς συντηρητικοποιήθηκε και πέρασε σέ συνδιαλλαγή σωτερικά μέ τά φεουδαρχικά στοιχεία και έξωτερικά μέ τίσ ξένες μεγάλες δυνάμεις, έπιτελέστηκε μεσοβέζικα ο άστικός μετασχηματισμός. Καί δένόλοκληρώθηκε. 'Ακόμη και σήμερα χάλνουν άλυτα μερικά βασικά του προβλήματα. 'Η τραγωδία του έθνους στάθηκε όχι τό ότι κληρονόμησε τή μακρά λωπή καθυστέρηση, αλλά τό ότι φτάνοντας σ' ένα σταυροδρόμι ιστορικό δέ μπόρεσε όπως του ήταν άντικειμενικά δυνατό νά καταλύσει τήν καθυστέρηση και νά τραβήξει όρμητικά έμπρός.
 3. Τό άθλιο έπίπεδο του εκπαιδευτικού μας συστήματος και τής φιλοσοφικής παιδείας ιδιαίτερα. 'Η έλλειψη κρατικής στοργής και βοήθειας.
 4. 'Η άπουσία σταθερών όρων και έγγυήσεων πνευματικής έλευθερίας.
 5. 'Η φυγή τών λογίων και φιλοσόφων στη Δύση από τό Βυζάντιο.
 6. 'Η ζωντανή έθνική μας γλωσσα, τό όργανο τής σκέψης πνίχτηκε άπ' τό λογιωτατισμό.
 7. Χτυπήθηκε κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια που πήγαινε νά μεταδώσει λίγο φώς. 'Ο ρόλος του πατριαρχείου σέ μιá μεγάλη περίοδο και ως ένα μεγάλο βαθμό έγκληματικός: εξαφάνισε έργα, άφώρισε και κηνύγησε δασκάλους του Γένους, φιλοσόφους μέ άνακαινιστική τάση. Όσοι πατριάρχες ήταν μεταρρυθμιστές και προοδευτικοί χτυπήθηκαν (π.χ. τόν Κύριλλο Λούκαρι τόν έπνιξαν ύστερα από συνομοσία). 'Η βίαιη έτσι έπιβολή του θεοκρατικού δογματισμού δέ μπορούσε παρά νά έπιδράσει στη μορφή τής φιλοσοφικής ζωής, νά νεκρώσει τίσ γόνιμες άνησυχίες τών νέων.
 8. 'Η έλλειψη πλούσιας και ύψηλης στάθμης φιλοσ. άστικής παράδοσης όπως στη Δύση έπηρέασε άρνητικά και τήν ανάπτυξη τής έλληνικής μαρξιστικής φιλοσοφ. σκέψης που φυτοζώησε για πολύ και δέν μπόρεσε νά δώσει κάτι σημαντικό ακόμα στον τομέα αυτόν ειδικά. Β-

./.

δὴ σημασία ἔχει καὶ ἡ σχετικὴ καθυστέρηση στήν ὀργανωμένη ἐμφάνιση τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στὸν τόπο μας μόλις ὕστερα ἀπ' τὸ μετασχηματισμὸ τοῦ 1909 καὶ τοὺς πολέμους 1912-22.

Καὶ τώρα ἄς δοῦμε, ὅσο ἐπιτρέπει ὁ μικρὸς χώρος τοῦ περιοδικοῦ πάλι, τὴν τροχιά πού διεγράφε ἱστορικὰ ἡ νεοελλην. φιλοσοφία. Ἡ τουρκικὴ κατὰχτηση φέρνει μιὰ τρομερὴ ὀπισθοχώρηση: τὸν 16ο αἰῶνα δὲν ἔχομε κανένα χειρόγραφο ἑλληνικῆς φιλοσοφικῆς συγγραφῆς. Τὸν 17ο ὁμως ἀρχίζει μιὰ κάποια κίνηση φιλοσοφ. σπουδῶν στήν ὁποία πρωτοστατεῖ ἡ ἐκκλησιε. Τὰ σχετικὰ ἔργα ἔχουν ἰσχυρὰ δαχτυλίδι (σχολικὴ φιλοσοφία).

Διαβάζονται καὶ σχολιάζονται οἱ ἀρχαῖοι (κυρίως Ἀριστοτέλης). Ἐτοί ἀρχίζει ἕνα ἀργό καὶ ἄνισο, πρωτόεσο κάποιας ἀναζωπύρωσης πού συνεχίζεται ὡς καὶ πέρα ἀπ' τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰ. ὁμως προβάδισμα πνευματ. ἀκτινοβολίας ἔχομε στὰ παροικιακὰ κέντρα, ὁ φαναρωτισμὸς σχετικὰ ὕστερεῖ. Στὰ 1774 ἡ συνθήκη Καϊταρτζή δίνει προνόμια στὸν ὑπόδουλο ἑλληνισμὸ. Δημιουργεῖται ἕνας εὐνοϊκὸς ὅρος ν' ἀναπτυχθῇ αὐτὸ πού ἀποκαλέσαμε ἤδη - ἂν κι' ἀκόμη δὲν ἐπιβλήθηκε ἐντελῶς ὁ ὅρος - "Ἑλληνικὸς Διαφωτισμὸς", μιὰ ἄξια καρποφόρα περίοδος σκέψης κι' ἐθνικῆς ἀνάτασης γενικὰ πού φέρνει ὡς τὴν ἐπανάσταση τοῦ 21 προπαρασκευάζοντάς τιν: ἰδεολογικὰ καὶ πολιτικὰ στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ. Αὐτὴ ἡ περίοδος ἀξίζει ἰδιαίτερα νὰ προσεχθῇ, εἶναι γιὰ τὰ ἑλληνικὰ μέτρα μιὰ μεγάλη περίοδος τῆς φιλοσοφίας. Κάτω ἀπ' τὸ θεολογικὸ περίβλημα τῆς σκέψης ἐκδηλώνεται μιὰ διαφορετικὴ στάση. Ἀκόμη καὶ τὸ πνιγμένο στὴ γραμματικὴ τυπολατρεία βαρὺ θεοκρατικὸ πνεῦμα μετριάσσεται. Οἱ εὐρωπαϊκὲς φιλοσοφικὲς ἰδέες τοῦ διαφωτισμοῦ ἐρχονται στὴν Ἑλλάδα, ἀρδεύουν τὴ σκέψη τῶν πρὸ προχωρημένων μυαλῶν. Τὰ πρὸ δημιουργικὰ χρόνια στέκονται τὰ 1790-1800. Χαρακτηριστικὰ: Οἱ φιλοσοφοὶ γίνονται ἐθνεγέρτες. Ζοῦν βαθειὰ τὰ προβλήματα τοῦ ὑπόδουλου λαοῦ, συμπάσχουν, τοῦ δίνουν τὸ χέρι, ἀγωνίζονται ἀκόμη καὶ μέ τὸ ὄπλο στὰ χρόνια τῆς ἐπανάστασης ὅπως οἱ Καῖρης, Βενιαμὴν κ.ἄ. Ἡ διδασκαλία τους νεωτερίζει ὅπως μέ τὸν Παλλίδα στὰ Γιάννενα, κι' ἀφήνει ἐποχὴ. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ καθυστερημένη Ἑλλάδα ἀναγκάζεται τὸ διαφωτισμὸ νὰ κάνει πολὺ ὡς συμβιβασμούς.

./.

Ύστερα ἀπ' τὴν ἐπανάστασιν οἱ γνωστὲς συνθηκῆς ἀντι-
λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ διωγμοῦ τῶν ἀγωνιστῶν δύνουν κα-
τιοῦσα κατεύθυνση καὶ στὴν καμπύλῃ τῆς σκέψης. Δὲν ἔχο-
με παρὰ σκόρπια καὶ ἀνευρα ἀναμασθήματα διαφόρων ξένων
φιλοσοφημάτων σὲ περιορισμένους κύκλους ποὺ δὲν ἀγγί-
ζουν τὸ πλατὺ κοινὸν. Τὸ πνεῦμα τοῦ λογικωτατισμοῦ ρίχνει
βαρὺ τὸν ἴσκιον τοῦ καὶ στῆ φιλοσοφία, ὡς τὴν "Τρικουπι-
κῆ" περίοδο ποὺ ἀρχίζει ἕνας γρηγορῶτερος ρυθμὸς κοινω-
νικῆς ἀνάπτυξης καὶ μαζὺ μιά διαδικασία συνειδητοποίη-
σης τῶν προοδευτικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους μέσα ἀπ' τὴν ἀ-
ναστατώσεις αὐτῆς τῆς περιόδου. Οἱ μισοφροναρχικὲς ἐ-
στῆς ἀντιστάσεως ποὺ ὁμως παραμένουν τελικὰ ματαιώνουν
ριζοσπαστικὰς λύσεις. Αὐτὸ τὸ ὄδυνηρὸν προτσῆσο ἀντανα-
κλάται μὲ στασιμότητα στῆ φιλοσοφία. Δὲν λείπουν ὁμως
καὶ οἱ "πετριεὶς" στὸ τέλμα. Ἡ ἐπίδρασις ὕστερα τῆς Εὐ-
ρώπης ἔρχεται ὡς ἕνα κάποιο σημεῖο ἀναζωογονητικῆς πότε
μὲ τὸν ἐγγελευσιανισμὸ ποὺ ἀπληθεύεται ἀπ' τοὺς ἑφτανήσιους
καὶ πότε μὲ τὸ θετικισμὸ. Ἀκόμη ὑπάρχει καὶ ὁ ἐκλεχτι-
κισμὸς (π.χ. Πέτρος Β. Ἀρμένης). Ὅπου φτάνομε στὸ
1909. Πραγματοποιεῖται ἐπὶ τέλους μιά σημαντικὴ πρό-
δος ποὺ δείχνει καὶ τὸν κοινωνικὸν δυναμισμόν τοῦ ἐργαζό-
μενου ἔθνους, καταφέρονται δυνατὰ πλήγματα στὸ "αἰλικι-
αδικὸν καθεστῶς" καὶ οἱ πνευματικὲς του τροχοπέδες, κα-
ταλύονται μιά σειρά προλήψεις, ὀλοκληρῆνεται σχεδὸν καὶ
ἡ ἔθνικὴ ἀποκατάστασις, ὁ παλμὸς τῆς οικονομικῆς κίνη-
σης γίνεται ἐντονώτερος, μπαίνουν σὲ λίγο στὸ προσκή-
νιο οἱ αὐτούσιες λαϊκὲς δυνάμεις κἀνοντας αἰσθητῆ τὴν
παρουσία τους.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ προοδευτικὴ πορεία τοῦ ἔθνους δὲν
ὀλοκληρῶνεται. Δὲν καταλύεται ὀλοκληρὸν τὸ καθεστῶς τῆς
καθυστερήσεως οἱς ρίζες του.

Τὰ χρόνια τῶν πολέμων 1912 μὲ 22 ἔχομε σοβαρὰς ἀνα-
κατατάξεις πληθυσμιακὰς καὶ κοινωνικὰς. Διαφοροποιήσεις
μέσα στῆ διανόησιν. Τὰ φιλοσοφικὰ ἐνδιαφέροντα ὑποδαυλι-
σμένα κί' ἀπ' τὴν σοβαρὴν κοινωνικὴν κρίσιν ἀπλώνονται σὲ εὐ-
ρύτερους κύκλους. Ὁξύνεται ἡ κριτικὴ στάσις τους, φουν-
τάνουν οἱ κοσμοθεωρητικὲς ἀπορίες. Τὴν ἀνάγκη πάει νά
καλύψει ἡ φιλοσοφία. βιβλιοθήκη Φέξη ποὺ σφριάζει βια-
στικὰ καὶ σχεδὸν στὴν τύχη μεταφράσεις ξένων ἔργων. Ὑ-
πάρχει πάλι ἕνας ὄργασμὸς, ἀρχίζει ἕνας κάποιος διάλο-
γος, ἂν καὶ δὲν προχωρεῖ ὀλοένα σὲ βάθος, ἀνάμεσα σ' αὐ-
τοὺς ποὺ ἐγκολπώνονται τὴν ξένες ἰδέες ὅσο προχωροῦμε.
Σὲ λίγο ἀρχίζουν νά διαμορφώνονται φιλοσοφικὰ ρεύματα

./.

έμπνευσμένα άπ'τό Νιτσεϊσμό (κυρίως λογοτέχνες), τό νεο-
 καντισμό (Τσάτσος, Κανελλόπουλος, γενικά κίνηση "Αρχεί-
 ου Ζηλοσοφίας") καί τό μαρξισμό (Γ. Σκληρός, Δ. Γληνός).
 Βγαίνουν περιοδικά που γίνονται φιλοσοφικά μετερίζια
 σαν τά "Ιδέα" του Σπ. Μελά, "Κοσμοθεωρία" του Ν. Λουβαρι",
 "Αναγέννηση" του Δ. Γληνού, τό "Αρχείο Φιλοσοφίας" των
 νεοκαντιανών καί οί "Νέοι Πρωτοπόροι", πυκνώνει καί απλώ-
 νεται ή φιλοσοφική καλλιέργεια. Φτάνουν οί αντίλαλοι των
 ευρωπαϊκών αναζητήσεων καί κοινωνικών ζυμώσεων. Συντελεί-
 ται μία αξιόλογη άφύπνιση του κριτικού πνεύματος. Ο άρ-
 χαισμός σφυροκοπιέται άπ'τήν έλεύθερη έξωακαδημαϊκή σκέ-
 ψη διαφόρων άποχρώσεων. Ο Β' παγκόσμιος πόλεμος, τό Άλ-
 βανικό, ή κατοχή ή Άντίσταση είναι νέοι συγκλονισμοί
 πού βαθειοί άπό κάθε άλλη φορά. Κοινωνικά μετατοπίζον-
 ται προς τά άριστερά καί σημαντικά τμήματα τής διανόη-
 σης. Έπανεξετάζονται πολλές παραδοσιακές άξίες στό φως
 τής νέας όδυνηρης ιστορικής πείρας που συσσωρεύεται. Ω-
 ριμάζει ή συνείδηση για πού βαθειές λύσεις, για προχωρημέ-
 νες άλλαγές. Μέσα στη δίψη των γεγονότων που ακολουθούν
 τή μεταπελευθέρωση καί τον εμφύλιο πόλεμο ή ψυχολογία
 τής κοινωνικής κρίσης δίνει ύπαρξη καί δύναμη σε ρεύμα-
 τα σαν τον ύπαρξισμό που καμιά φοράτόν συναντούμε σε Περ-
 σοναλιστικό στόλ. Στους συντηρητικούς φιλοσόφους, μέ τήν
 όξυνση τής κοινωνικής κρίσης ύποχωρούν τά θετικά έπιστη-
 μονικά στοιχεία σκέψης, γίνονται σπάνια. Παράλληλα ή μι-
 σαλλοδοξία κι'ό σκοταδισμός άλωνίζουν καί πάλι. Οί λαϊ-
 κοί άγώνες δέ σταματούν όμως. Έτσι φτάνομε στη δημοκρα-
 τική νίκη των τελευταίων έκλογών καί τό σχηματισμό τής
 δημοκρατικής κυβέρνησης Παπανδρέου.

ως τίθενται λοιπόν τώρα τά προβλήματα μιας αναγέν-
 νησης των φιλοσοφικών σπουδών καί τής φιλοσοφικής
 σκέψης σήμερα; Νομίζομε:

1. χρειάζεται να υποβοηθηθή φιλοσοφικός προβληματισμός τής νεολαίας.
2. Έκσυγχρονισμός, αναδιάρθρωση καί πλήρης έκδημοκρατισμός τής παιδείας. Νά είσασθή τό μάθημα τής φιλοσοφίας ανακαινι-
 σμένο διδακτικά στη μέση κι' ανώτατη παιδεία όλων των κλά-
 δων όπως γίνεται στις προχωρημένες χώρες.
3. Κατάρτιση κι' έκτέλεση θετικού σχεδίου μελετημένων, συ-
 ντηρητικών έκδόσεων για διάδοση των φιλοσοφικών γνώσεων
 στό ευρύτερο κοινό, μετάφραση κι' έκδοση των βασικών φι-
 λосоφικών έργων τόσο των ξένων όσο καί των δικών μας,

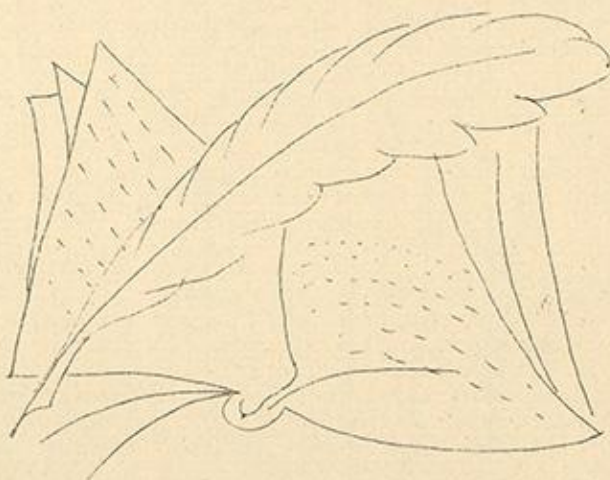
./.

- τῶν ξένων μεταφρασμένων ἀπὸ καλὰ χέρια, τῶν δικῶν μας ἱστοριοκριτικά ἀποκαταστημένων.
4. Δημιουργία καὶ διασφάλιση κλίματος πλήρους πνευματικῆς ἐλευθερίας, χτύπημα τῆς μισαλλοδοξίας, ἐθισμός καλῶν καὶ νέων στὸν καλοπροαίρετο πολιτισμένο διάλογο, στὸ σεβασμὸ τῆς ξένης γνώμης. Αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ πολὺ μᾶς ἔλλειψε καὶ πολὺ μᾶς κόστισε. Ἀπὸ τὸν εὐπρεπῆ, ἀπὸ τὸν γόνιμο διάλογο ὀφελεῖται καὶ ὀριμάζει ἡ φιλοσοφικὴ προβληματικὴ. Νὰ βαθύνῃ καὶ συστηματοποιηθῇ ὁ κριτικὸς ἔλεγχος. Ἔτσι θὰ σταματήσει καὶ τὸ ἄλλο κακὸ, ὁ ἄκριτος θαυμασμός τῆς μόδας γιὰ κάθε προὔδον τῆς ξένης παραγωγῆς, κι' ἡ ὑποτίμηση τῶν δικῶν μας ἐθνικῶν δυνατοτήτων στὸν τομέα.
5. Χρειαζέται μιὰ συστηματικώτερη κ' ἐπιστημονικώτερη μελέτη τῶν προβλημάτων τῆς χώρας στὸ φιλοσοφικὸ ἐπίπεδο. Ἐδῶ μοχλὸς μπορεῖ νὰ σταθῇ ἕνα λ.χ. φιλοσοφικὸ ἴνστιτούτο μὲ ἱκανοποιητικὴ κρατικὴ ἐπιχορήγηση. Αυτόνομο, εἶτε σὰν παρακλάδι ἑνὸς ἴνστιτούτου Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν. Ἔτσι πολλὰ ζητήματα ἀκόμα κι' ἀπ' τὰ πιὸ βασικά τῆς φιλοσοφικῆς μας σκέψης ποὺ δὲν ἔχουν φωτιστεῖ ἱκανοποιητικά θὰ χρειαστὲι νὰ μελετηθοῦν προγραμματισμένα, ἀκόμα καὶ μὲ τῆ συμβολὴ ἄλλων κλάδων τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν.
6. Τὸ πρόβλημα τῶν πηγῶν εἶναι βασικόν. Χρειαζέται συγκέντρωση, καταγραφή, κατάταξη καὶ ἀπολογισμός. Ὁ ρόλος ἐδῶ καὶ ἡ εὐθύνη τῶν εἰδικῶν καὶ τοῦ κράτους εἶναι μεγάλοι. Νὰ ξεθαφοῦν κι' ἀποκατασταθοῦν καταπῶς τοὺς ἀξίζει τὰ ἔργα τῆς νεοελληνικῆς κληρονομίας μας. Τὸ ὑλικόν, ἔχειρδῶρα ἀνέκδοτα συχνά, εἶναι σκόρπιο σὲ διάφορες βιβλιοθήκες σ' ὅλητὴν Ἑλλάδα. Εἶναι ἱερό μας χρέος, πρὶν ἀπ' ὅλα γιὰ τὰ ἔργα τοῦ ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, ὄχι μόνον ἀπέναντι στοὺς ἀδικημένους δημιουργοὺς ἀλλὰ καὶ στὸν ἑαυτὸ μας, γιὰ νὰ γνωρίσομε καλύτερα τὶς ρίζες μας. Ἔτσι θὰ μπορούσαμε πιὸ ἀνετα ὕστερα νὰ πάρομε ὅσα σπέρματα τῆς κληρονομίας αὐτῆς μποροῦν νὰ γονιμοποιηθοῦν σήμερα. Σὰν ἀπόληξη τῆς ἀναστρωτικῆς αὐτῆς ἐργασίας θάρθει καὶ ἡ συγγραφὴ μιᾶς συστηματικῆς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφικῆς σκέψης.
7. Προσπάθεια γιὰ ζωντανὸ ἀντίκρουσμα τῶν ἐπίμαχων φιλοσοφικῶν προλημάτων. Νὰ σταματήσουν οἱ παπαγαλισμοὶ καὶ οἱ ἰδεολογικοὶ ἀμανέδες, ἡ ἄκριτη υἱοθέτηση "ἀληθειῶν".

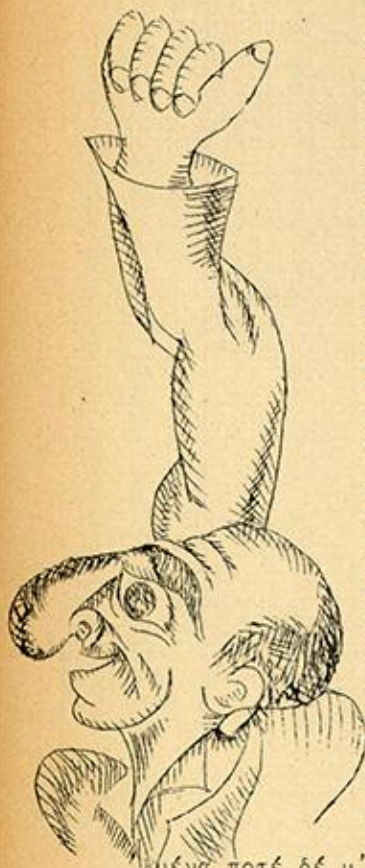
./.

Ας ἐλπίζομε πῶς, μὲ τῆ συμπράστασι ὅλων τῶν ἀνθρώπων ποῦ πονοῦν τὸ βασανισμένο τόπο μας καὶ μὲ τέτοια σημεῖα στήριξις σὰν τὰ παραπάνω, θὰ γίνῃ μπορετὴ ἡ θεμελίωσι μιᾶς νέας γόνιμης περιόδου εὐτυχῶν λύσεων καὶ τῶν προβλημάτων τῆς φιλοσοφίας σὰν συστατικοῦ τῆς γενικώτερης παιδείας μας. Ἐγγύησι γι' αὐτὸ θάνε μιά σύμπτωση στοὺς παραπάνω στόχους τῶν προοδευτικῶν, μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, δυνάμεων τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας σήμερα κι' ἀγωνιστικῆ ἐπιδόωξή τους. Μέσα ἀπὸ ἓνα τέτοιο δρόμο οἱ νέοι μας δραματίζονται τὸ καλύτερο εἰρηνικὸ αὐριο, εὐγενισμένο μὲ περισσότερη ἀνθρωπιὰ καὶ πολιτισμό.-

"Αδωνις Σούβλας
Παρίσι Νοέμβριος 1964

ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΕΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ΤΟΥ ΖΑΧΧ.

Πέρασε σχεδόν ενάμισι χρόνος από τότε που τό περιοδικό "Ιεάτρο" αφιέρωσε ένα δόκιμο τεύχος του στο "Θέατρο τῶν Σκιῶν". Ξιέπαινο σάν προσπάθεια τό τεύχος αὐτό, εἶχε κατά τή γνώμη μας ἕνα χαρακτήρα μάλλον ἐκλαϊκευτικό, ἕνα εἶδος παρουσίασης πραγμάτων γνωστών ἀπό χρόνια, που κατατόπιζαν τόν ἀνίδεο ἀναγνώστη πάνω στό θέμα τοῦ ἑλληνικοῦ κοραγκιόζη που γιά καιρό παραμελήθηκε καί παραπετάχτηκε ἀπό τήν ἐπίσημη διανόηση σάν μιὰ μορφή, μιὰ ἐκφραση χυδαία κι' ἐνάξια λόγου.

Χίλιες φορές ἀξιέπαινο λοιπόν τό τεύχος αὐτό καί τό θάρρος του νά διαλαλήσει πώς ὁ κοραγκιόζη ἀξίζει τόν κόπο νά ἐνοχληθοῦμε καί ν' ἀσποληθοῦμε μ' αὐτόν. Φυσικά οἱ κακές γλώσσες που δέν ἀφήνουν νά τοὺς ξεφύγει ἐυκαιρία γιά κριση κι' ἐπίκριση καί περισσότερο ὅταν πρόκειται γιά μιὰ προσπάθεια νέα, γιά ἕνα νέο ρεύμα, στάξαγε πάλι τό φαρμάκι τους. Κι' εἶπαν πώς τό τεύχος αὐτό ἔξω ἀπό τρία μικρά "Ἰντερβιού" καί δύο ἢ τρία πρωτότυπα ἄρθρα που κι' αὐτῶν τό περιεχόμενο δέν εἶχε τίποτα τό πρωτότυπο, δέν ἦταν παρά ἀνατυπώσεις κι' ἀναμασῆσι. κι' εἶπανε ἀκόμα πώς καλλίτερα θάκαναν οἱ συντάκτες τοῦ τεύχους αὐτοῦ νά μεταφράζαν ἀπ' τὰ γαλλικά καί νά τύπωναν τό ἐξαιρετο βιβλίο τοῦ Ἰούλιου Καίμη (ἡ ἀρχαία κωμῶδια μέσ' τήν ἑυχή τοῦ θεάτρου τῶν σκιῶν) που τυπώθηκε στήν Ἀθήνα τό 1935, παρά νά τό κωκοαντιγράψουν καί νά μᾶς σερβίρουν τά μέρη που τοὺς ἔκαναν αὐτῶν ἐντύπωση, μιὰ καί σέν εἶχαν νά μᾶς ποῦν τίποτα πιδ καινούργιο ἀπ' αὐτά που μᾶς εἶπε ὁ Καίμησ τό 1935.

Μένα ποτέ δέ μ' ἄρεσε τό κοτσμπολιδ ἄν καί καμμιά φορά βοηθάει τήν ἐπιστήμη, ὄντας γιά τοὺς ἐπιστήμονες τό σκιάχ-

τρο που δέν τοὺς ἀφήνει νά λένε πράγματα ἀνεξέλεγκτα, νά μᾶς σερβίρουνε ξαναζεσταμένα πιάτα καί νά ξεχειοῦνται σέ δημοσιο-

./.

γραφικές ελαφρότητες κι' ανεντιμότητες. Ένα πράμα μόνο έχω να πω, πράμα που παρατήρησα τελείως κατά τύχη μέσα στο τεύχος αυτό τό πώς στά 66 κλι σέ πού τό στολίλιον, τά 17 είναι παρμένα άπ' τό βιβλίο του 'Ιούλιου καΐμη κι' άπ' τά 17 γιά τά 5 μόνο είναι γραμμένο τό ότι πάρθηκαν άπ' τό παραπάνω βιβλίο.

Έν πάση περιπτώσει ές μη στεκόμαστε στις άρνητικές λεπτομέρειες μιά και υπάρχουν και θετικές. Γιατί άπό μιά λεπτομέρεια του τεύχους αυτού ξεκινήσαμε και πιάσαμε τό άξιμο στά σκοτεινά μονοπάτια της καταγωγής του ελληνικού καραγκιόζη, εκεί πού ή ιστορία κι' ό μύθος μπλέκονται και μäs θολώνουν τά νερά. Ειδικά ξεκινήσαμε άπό όσα λέει ό έρευνητής κ. Π. Πίρος στο άρθρο του "ό ελληνικός καραγκιόζης" σχετικά με τόν καραγκιόζοπαίχτη του 'αλή-Πασά, 'Ιάκωβο.

Ο 'Ιούλιος καΐμη μäs δίνει πάνω σ' αυτό τό μυστηριώδες πρόσωπο τή μαρτυρία του καραγκιόζοπαίχτη Παντελή Γελίδη.

Άπ' όσα μου διηγήθηκαν μερικοί συνάδελφοί μου, λέει ό Γελίδης, πού κι' αυτοί τ' άκούσανε άπ' τό Δημήτρη ήμερο, τόν καιρό του 'αλή-Πασά ζούσε στην αύλή του τυράννου ένας 'εβραϊός, όνομαζόμενος 'Ιακώβ. 'Εξοριστος άπ' τά Γιάννενα, γιά τ' ότι πρόσβαλε μιά άπ' τίς γυναίκες του 'αλή-Πασά, ό 'Ιακώβ πήγε στην Κωνσταντινούπολη όπου έκρυψε τήν ταυτότητά του κάτω

άπνω ψευδόνυμο. και γιά να κερδίσει τή ζωή του, αλλά 'ίσως και γιά να πάρει τήν εκόκλησή του, έφτιαξε μιά μικρή σκηνή, όπου παράστενε όλα τά σκανδαλώδη γεγονότα της αύλής των Γιαννίνων...

Ο κ. Πίρος μäs δίνει μιά καινούργια παραλλαγή της ζωής του παρ'ένου αυτού προσώπου, πού τήν άκουσε άπό τόν 'Αντρέα 'Αγιομαυρίτη κι' άλλους καραγκιόζοπαίχτες.

"Είναι γνωστό πώς ό 'αλή-Πασάς... γιά άναχαγία δική του και του χαρεμιού του έστησε καραγκιόζο-μπερντέ με καλλιτέχνη-έμφυχωτή τόν 'Ιάκωβο.

Όταν ό σουλτάνος τό 1822 έξόντωσε τόν άποστάτη θεζύρη της 'Ηπείρου, ό έξυπνότετος 'Ιάκωβος, ζέροντας καλά κι' άπό κοντά τήν προσωπικότητα του 'αλή Πασά, τήν πολιτεία του και τή ζωή της αύλής του, έκωφελήθηκε άπό τό πνεύμα πού επικράτησε τότε στό κοινό, έστησε εκεί στα Γιάννενα τό θέατρό του και ένέταξε στό θέατρο και τό ρεπερτόριό του τή μορφή του τυράννου και σκηνές άπό τήν ιστορία του. Δέ μπορούμε να πούμε πώς ό 'Ιάκωβος διαμόρφωσε κιόλας τόν 'Ηπειρώτικο καραγκιόζο με τήν ελληνική μορφή πού παρουσιάστηκε στη μεσημερινή 'Ελλάδα. Δέν ήταν δυνατόν και μετά τόν 'αλή Πασά να του επιτρέψει ή Φουρκοκρατία να γάλει στη σκηνή άλλες ήρωες των άρματολικών χρόνων και της 'επανάστασης. Ήταν άρκετά άλλωστε τό διάστημα του μισού αιώνα πού μεσολάβησε ώς τό 1880 γιά να δουλέψουν άλλοι καραγκιόζοπαίχτες τό είδος σέ πιο άπόμερες περιοχές της -

./.

πεύρου, γαλιβουλίας, θησαυρίας
καὶ ἀκαρνανίας.

Δὲ μπορούσε παρά νάταν ἑλ-
ληνες κι' αὐτοὶ ἀφ' οὗ τὸ ἐπικρα-
τέστερο καὶ πνευματικώτερο
στοιχεῖο τῆς χώρας ἦταν τὸ ἐλ-
ληνικὸ κι' ἀφ' οὗ ὁ ἡπειρώτικος
καραγκιόζης παρουσιάζεται στὴ
δυτικὴ Ἑλλάδα σὶν καθαρὰ ἐλ-
ληνικὸ θέατρο. Πρῶτα-πρῶτα ἦταν
σεμνός. Οἱ ἀσχρὲς σκηνὲς καὶ
οἱ ἀσχρολογίαι ποὺ ἦταν τὸ πρῶ-
το χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ κα-
ραγκιόζη τῶν καφενέδων τῆς ὀδ-
λῆς ἦταν ἀσυμβίβαστος μὲ τὰ
χριστιανικὰ καὶ οἰκογενειακὰ
ἠθῆ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς ἡπει-
ρου. Κυρίως ὅμως, γιατί περι-
έλαβε στὰ πρόσωπα τοῦ θιάσου
τοῦ τὴ μορφή τοῦ μεγαλέξανδρου,
συσχετισμένη μὲ θρόνους τῆς ἐλ-
ληνικῆς ὀρθοδοξίας".

Καὶ συνεχίζει ὁ κ. Ἰπὶρης
προσπαθώντας νά βρεῖ τὴ πηγὴ
τοῦ κλασσικοῦ ἔργου τοῦ "μεγα-
λέξανδρου" καὶ τοῦ "κατηραμένου
ὄψεως" στὶς παραδόσεις τοῦ "Ἰ-
γίωργη καὶ τῆς βασιλοπούλας ποὺ
ἦταν αἰγυμάλωτη τοῦ δράκοντα.
Νάχνει ἀκόμα καὶ στὴ "Ἑλλάδα
τοῦ μεγαλέξανδρου" ὅπου τὸν ὀ-
δηγεῖ ἡ ἀτυχὴς παρετυμολογία
τοῦ ὀνόματος τῆς ἡρωίδας.

"Ποῦθα ἴριστέ καὶ Παναγία
καὶ σὺ γιὰ εἰρήνη γιὰ νά
σκοτώσω τὸ θεριὸ νά πάρω
τὴ Σερήνη"."
γὰ δὲ τὸν ἔρωτά σου, ὦ
Σερήνη ἦλθον ἐξ Ἰεσοποτα-
μίας καὶ σὺ ὅν μὲ ἠγα-
πῆς...

Ἡ "Σερήνη" λοιπὸν τὴν ἐτυ-
μολογεῖ ἀπὸ τὸ "Σειλήνα" ὁ κ.
Ἰπὶρης ἐνῶ ἐπὶ τοῦ ἴοιο τεύχος στὸ

ἄρθρο τοῦ ΑΒΛΙ ΕΞΑΤ ΕΙΥΑ ΟΣΟΙ
ποὺ δέν ξεχνάει ν' ἀναφέρει τὸν πε-
ρίφημο τουρκικὸ λαϊκὸ μῦθο τοῦ
"ερχάτ καὶ τῆς Σι. Ἰν." ποὺ ἔχει
πολλὰ κοινὰ μὲ τὴν ἱστορία τοῦ
"κατηραμένου ὄψη".

Στὴ μουσουλμανικὴ παράδοση
λοιπὸν πρέπει νά ἴδουμε γιὰ νά
βροῦμε τίς ἀμεσῆς ρίζες τῶν πρῶ-
των ἔργων τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου
τῶν σκιῶν. Γιατί ὅν εἶναι δυνα-
τὸ μέσα σὲ πέντε καὶ ὀκτα, σὲ
πενήντα κι' ἑκατὸ χρόνια νά φτιά-
χτηκε καινούργιο ἑλληνικὸ ρεπερ-
τόριο караγκιόζη ἐπὶ τὸ μῦθον.
Οἱ ἑλληνόφωνοι караγκιόζοπαίχτες
μετάφρασαν γιὰ τὸ καινούργιο τους
κοινὸ ξενόγλωσσα παραδοσιακὰ ἔρ-
γα.

Μετά τὸ θάνατο τοῦ Ἰλῆ-Ἰασῶ
ὁ Ἰάκωβος ἐπαῖξε στὴν ἑλληνικὴ
γλώσσα. Ἄλλὰ τὸν καιρὸ ποὺ ὁ
Ἰβραήμνος ἐξοῦσε πῶς τὸν διασκέ-
δαζε ὁ Ἰάκωβος; Ἦχι φυσικὰ,
παίζοντας στὰ ἑλληνικὰ, ἀλλὰ μᾶλ-
λον στὰ ἀλβανικὰ, ἢ στὰ τουρκικὰ.

Κι' ἔπειτα ὅν πρέπει νά ξεχ-
νάμε πῶς τὸ θέατρο τῶν σκιῶν πρῶ-
του νά γίνεται κωμικὸ στὶς πόλεις
τῆς "Ἰννατολίας" ἦτανε θερησκευ-
τικὸ μυστήριον καὶ μάλιστα τῶν
μουσουλμάνων σχισματικῶν (Ἰχι-
στῶν) ποὺ λατρεύανε ἰδιαίτερα
τὸ γαμπρὸ τοῦ προφήτη Ἰωμέθ,
τὸν Ἰλῆ καὶ τὰ ἀδικοσκοτωμένα
παιδιὰ τοῦ τῶ Ἰασῶν καὶ τῶ Χου-
σεῖν. Γι' αὐτὸ μᾶς μιλεῖ ἐκκάθα-
ρα τὸ ἐπίγραμμα τῆς ταφόπετρας
τοῦ Σεῖχη Κιουστερη, τοῦ Πάτρω-
να τῶν караγκιόζοπαίχτων τῆς Ἰ-
ννατολίας ἐξετάζοντας τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῦ μανθῶα" ποὺ θά πει τὸν
Ἰλῆ, τὸ Ἰασῶν καὶ τὸ Χουσεῖν:

Καὶ ὡς μὴν ξεχνάμε ἀκόμα ὅτι

οι ἄρβανίτες ἦταν καὶ εἶναι μουσουλᾶνοι σιματικὸι καὶ εἰδικὰ τῆς αἵρεσης τῶν ἱπεκτασίδων, ποὺ ὁ ἄρχηγὸς τῆς ἐδρεβει ἐκόμα στὶς μέρες μας στὴν Ἄλβανία. καὶ ὁ ἄλλῃ-ἰσᾶς ὁ Τεκελευῆς ἦτανε ἱπεκτασῆς μέχρι τὸ κόκκαλο κι' εἶναι φυσικὸ νὰ κράταγε τὰ ἱπεκτασίδων αἰσθήματα.

Ἐνα ἀπὸ τὰ αἰσθήματα τῶν ἱπεκτασίδων ντερβισίδων ἦτανε ὅπως ξέρουμε ἀπὸ διάφορες μαρτυρεῖες (τὸ 1011 1012 καὶ ἄλλους) νὰ παίζουνε παραγκιόση κάθε βδομάδα ἢ κάθε δεκαπέντε μέρες στὸν ντεκέ τους καὶ πιὸ συχνὰ κατ' τὴ διάρκεια τοῦ Ρομαζανίου.

Στὶς ἀπόκρυφες αὐτὲς παραστάσεις μόνο οἱ ντερβισάδες παρευρίσκονταν καὶ σάνια καλεσμένοι ἢ ξένοι.

Τὰ ἔργα λοιπὸν παίζανε στὰ κρυφὰ οἱ ἄλβανόφωνοι κι' οἱ τουρκόφωνοι ἱπεκτασῆδες;

Ἐνα ταξειδιωτικὸ βιβλίο τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνα μας ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν ἄνω Ἄλβανία τοῦ ... Ντεγκράντ- (ἀρ. 1901) νομίζουμε πὺς βρήκαμε μιὰν ἀπάντηση.

Ἐπ' ὅλους τοὺς λακουστοὺς ντερβισάδες ὅπου οἱ κάτοικοι τῆς ἄρβανίτικης πόλης Κρόγιας, παινεύονται πὺς εἶχανε μέσα τὰ τείχη τους ὁ πιὸ λακουσμένος εἶναι ὁ Σερὶ Σαλντίκ. ἦρας τῶν πιὸ ἀπείσων περιπετειῶν.

Τὸν καλὸ καιρὸ στὴν Κρόγια ἦτανε, καθὼς λέει ἡ παράδοση, ἕνας χριστιανὸς πρίγκιπας ποῦχε μιὰ κόρη πολὺ χαριτωμένη. καὶ θάτανε ὁ πιὸ εὐτυχισμένος πατέρας καὶ πρίγκιπας ἂν δὲν ἐξοῦσε κοντὰ στὴν πόλη ἕνας δράκοντας, ἕνα γιγανθό θηρίδι, τεράστιο στὸ μῆκος καὶ ἀλλοίως τὴ νύχτα σὲ μιὰ σπηλιὰ τοῦ κορφοβουνίου καὶ τὴ μέρα μέσα στὰ χαλάσματα μιᾶς ἐκκλησιᾶς ποῦ ἐμοίασε νὰ φυλάει.

Καὶ γιὰ νὰ προσυλάξουνε τὴ χώρα ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τοῦ ἀποφάσισαν κάθε μέρα νὰ τοῦ στέλνουνε ἀπ' τὴν πόλη, διαλεγμένο μὲ κλῆρο, κι' ἀπόναν ἄνθρωπο, τροφή στὸ θεριὸ ποῦ κανένας δὲ μπόρεσε νὰ τὸ σκοτώσει.

Μιὰ μέρα, ἦρθε στὴν Κρόγια ἕνας γέρος μὲ σεβάσμιο παρουσιαστικὸ, ντυμένος ντερβισῆς, μὲ γενειάδα μακριὰ ποῦ ἐπέκει στὸ στήθος του, μ' ἕνα εὐλινό σκαθί.

Ἄρβανίτης (Τουρκικὸς Κ. Ρομαζανίου)

καί μ' ἓνα μαστούνι ἀπὸ κυκαρισσόβυλο
 στό χέρι. ἱπῆκε σ' ἓνα χάνι καί κάθησε
 σέ μιάν ἄκρη ταπεινά: κανένας δέν τόν
 πρόσεξε ὅτι εἶχανε μπεῖ σέ μεγάλες
 ἔγνοιες καί βλαστημοῦσανε τή στιγμή
 πού ὁ κλῆρος ἔπεσε στήν κόρη τοῦ πρίγ-
 κηπα γιά νά πάει τήν ἄλλη μέρα στό
 βουνό, ἐκεῖ ἀπ' ὅπου κανείς ποτέ δέ
 γύρισε.

Τήν ἄλλη μέρα τό πρωῖ ὁ γέρος πῆ-
 ρε ὀλομόναχος τό δρόμο πού ἔβγαζε στόν
 τόπο τό φημισμένο καί καταραμένο καί
 συνάντησε μιὰ κοπέλλα πού κλεγε κι' ἀ-
 νέβαινε τόν πένθιμο δρόμο".

. Δέν ἔργησαν νά φτάσουν στήν
 κορφή τοῦ βουνοῦ. Ἡ καφετερή πνοή τοῦ θηρίου εἶχε ξεράνει τά πάν-
 τα, ἔκανε τέτοια ζέστη πού ἡ κοπέλλα ζήτησε νερό. Ὁ γέρος μέ τό
 μαστούνι του τρύπησε τό βράχο καί τό νερό ἀνάβλυσε, ζεοῦσαν
 καί προχώρησαν. Ὁ δράκοντας τοῦς περίμενε φτάνοντας κοντά του,
 τά πόδια τοῦ γέρου χώθηκαν μέχρι τό γόνατο στό βράχο πού σά νά-
 γινε ζημάρι, ἴστω ἀπ' τίς πατοῖες του, καί λέει στή συντρόφισά
 του νά κρατηθεῖ ἀπό πίσω του. Ὁ δράκοντας τόν εἶδε καί ὤρμησε
 τρεῖς φορές νά τόν ἀρπάξει ἀλλά στό βρόντο γιατί ὁ βράχος κρατοῦ-
 σε τό γέρο κι' ἡ κοπέλλα ἦταν γαντζωμένη ἀπὸ πάνω του. καί τώρα ἡ
 σειρά μου, εἶπε ὁ γέρος καί πῆρε τό ξύλινο σπαθί του, βγήκε ἀπ'
 τό βράχο καί κυνήγησε τό θειριό μέχρι μέσα στή σπηλιά του, ἔκοψε
 καί τά ἔφτα του κεφάλια, ἔκοψε τίς ἄ-
 κρες ἀπό τίς ἔφτα του γλώσσες καί τίς ἔ-
 βαλε στήν τσέπη του. Κι' ὕστερα πήρανε
 τό δρόμο τοῦ γυρισμοῦ ὁ κανένας ἀπ' τή
 μεριά του. . . ."

καί τελειώνει ὁ μῦθος τῆς Κρόγιας
 ὅπως ἀκριβῶς καί τό ἔργο τοῦ "Κατηραμέ-
 νου ὄφη". Ἀπλοῦς, πολλοί καί διάφοροι
 πηγαίνουνε στόν πρίγκηπα καί παρουσιάζου-
 νται σά φονιάδες τοῦ δράκοντα γιά νά πάρουνε
 τό βραβεῖο πού εἶχε ὑποσχεθεῖ, νά πεν-
 τρεφτοῦνε τήν κόρη του, ἀλλά ἡ κόρη
 δέν παραδέχεται κανένα, ὥσπου στό τέλος
 φέρνουν τό γέρο καί τόν ἀναγνωρίζει γιά
 σωτήρα της κι' αὐτός παρουσιάζει τίς
 γλώσσες τῶν ἔφτα κεφαλιῶν γιά τεκμήριο
 τοῦ θηρίου. Κι' ὁ γέρος αὐτός εἶναι ἓνας
 ἀπ' οἱ μεγαλύτερους ἀγίους τῶν πεντα-
 σίδων ὁ Σ. Ὁρὶ Σαλυτῆς, μαθητής τοῦ ἱδρυ-
 τῆ τῆσαίρεσης τοῦ Χατζη Γεωργίου. ἔχρι
 σήμερα δεῖχνουνε στήν κρόγια τή σπηλιά

Ἀπὸ
 1664
 κ.χ.μ.α.

Ο ΤΡΙΜΕΡΑΣ
 ΒΟΑΣ
 ΤΟ ΜΕΤΑ
 ΣΠΙΛΙΣ

Ἀπὸ
 Ἀριεῖα (Κωνσταντῆ Καραγιάννη)

όπου κατοικούσε και πού ήτανε ή φωλιά του δράκοντα που σκότωσε.
και κάθε χρόνο πάνε και την επισκέφτονται προσκινητάδες.

Νινύουμε λοιπόν πώς μιά και ό 'Αλῆ-μεσῆς ήτανε πεντασῆς,
μπεκτασῆς ιστορίες πρέπει να του έπεισε ό 'Ιάκωβος ό
καρογκιολοσοφίτης του σὲν κι' αὐτή τήν παρακένω.

κι' όταν ό 'Αλῆς σκοτώ ηκε κι' ό 'Ιάκωβος έναγκάστηκε να
βάζει για καινούργιο κοινό, να παίξει για τους πλοσίους έστούς
των Γιαννίνων, έναγκάστηκε ν' αλλάξει τό ονομα του ήρωά του και
τό Σερλί Σααντίκ να τόν κατρίσει, εγαλέξαντρο για να κολακέει τήν
έλληνομανία του κοινού του. κατέ τέ έλλα σὲν μοιάζει να έλλαξε τί-
ποτα μιά και ή κέρη του πρόγρηπα ή του πασά έμεινε και στην έλλη-
νική παραλλαγή πασαδοπούλα και κρέτησε και τό μουσουλμανικό όνο-
μα της Σι. λν, Σερλίη.

και σὲν είναι μονάχι τό κλασικό έργο του έλληνικού καραγκιό-
ζη, " ό εγαλέξαντρος" και " ό κατη κένος όφης", που έχουνε τή
ρίζα τ υς όχι στην τουρκικια απλώς αλλά στη μουσουλμανική γενικά
παράδοση. είναι κι' έλλα πολλά, και βάζανε καλό να φαχτούν και να
βρεθούν μιά και ρίχνουνε φως στις ρίζες της νεοελληνικής λαϊκής
μας παράδοσης και στο δυσκολότερο πρόβλημα των πραγματικών σχέσεων
'ανατολής και δύσης κατέ τό ιεσαίωνα και τήν Τουρκοκρατία. π.χ.
έτοῦτο τόν καιρό δουλεύουμε πάνω στο καραγκιόζικο έργο "τό μαγε-
μένο δέντρο", και τό βρίσκουμε σχεδόν άπαράλλαχτο σ' όλες τις πα-
ραδόσεις του νεότερου σιιων. "Οχι μόνο στην έλληνική και στην Τουρ-
κική αλλά και στην Περσική και στην ... Κινέζικη.

σὲν συμπεριεδώμαστε έπὸλυτα τήν έπονη του "έ", νατολῶν τό
φως" κι' έπό τή δύση τίποτα, όσον έφορά τις ρίζες της λαϊκής μας
παράδοσης. ονάχα που στους κόλπους της ανακαλύπτουμε φαινόμενα
τόσο έντυπωσιακά που μῆς κάνουνε πολλές φορές ν' έμφιβάλλουμε αν
πράγματι μιά σὲν εση ανατολής-δύσης έδωσε τήν καινούργια αλλάδα.-

Ο Λε Κορμπυζιέ και η Ελλάδα Γ ΚΑΝΔΥΛΗ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.

Ο "Πρός μίαν 'Αρχιτεκτονική", είχε στην εποχή του τεράστια έπιτυχία. Από τη μιά μέρα στην άλλη, ο Λε Κορμπυζιέ έγινε "γνωστός" και "της μόδας". Μερικοί νομίσανε πώς πρόκειτο για ένα διάττοντα, περίπτωση τόσο συχνή στον ούρανό του Παρισιού όμως δεν έ- γνώριζαν τόν άνθρωπο.

Ο Λε Κορμπυζιέ αφήνει τούς αδελφούς Περρέ, βρίσκει τόν ξάδερφό του Πιέρ Ζαννερέ, σπουδαστή τότε στη Σχολή Καλών Τεχνών, και ιδρύει μαζί του τό 'Ατελιέ του, πού έγινε ιστορικό: τό 'Ατελιέ τής οδού Σέβρ 35, στο Παρίσι. Είναι αδιάκοπα τριγυρισμένος από φανατικούς φίλους και όπαδούς κι από τυφλωμένους και λυσσασμένους έχθρους και αυτοί είναι οι περισσότεροι. Ο Λε Κορμπυζιέ βρίσκεται πάντα στην πρώτη γραμμή όλων τών ανανεώσεων, όλων τών μαχών, όλων τών αναζητήσεων, όμως για έναν αντικειμε-

./.

νικό και λεπτολόγο παρατηρητή, κάθε έργο, κάθε μελέτη, κάθε πραγματοποίηση σημειώνουν ένα βήμα προς τα εμπρός, για την πραγματοποίηση της θεωρίας του, θεωρίας που βρίσκεται πάντα στην αναζήτηση μιας καθαρής και αληθινής αρχιτεκτονικής, μιᾶς αρχιτεκτονικής ζωντανής, σαν εκείνη που ένιωσε και αγάπησε τόσο, στα ταξίδια του στην Ελλάδα.

Θυμάμαι από νέος σπουδαστής, τό 1933, τό Συνέδριο τῶν ΟΙ.ΑΜ. στην Αθήνα, κατά τήν διάρκεια τοῦ ὅποιο δημιουργήθηκε ὁ Χάρτης τῶν Αθηνῶν, ὁ Χάρτης τῆς Πρώτης Πολεοδομίας, πού έγινε σήμερα ὁ ἐπίσημος ὁδηγός τῶν πολεοδόμων ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ ζωντανή, ἀκούραστη, ἐνθουσιώδης προσωπικότητα τοῦ Λε Κορμπυζιέ κυριαρχοῦσε πάνω ἀπό τούς 300 ἀρχιτέκτονες πού εἶχαν ἔρθει ἀπ' ὅλον τόν κόσμο, πού εἶχαν συγκεντρωθεῖ μέ μιᾶ κοινή πίστη γιά τή νέα ἀρχιτεκτονική, κάτω ἀπό τόν ἴσκιό τῆς Ἀκρόπολης. Ὁ Λε Κορμπυζιέ ἦταν παντού, ἐξηγοῦσε, συζητοῦσε, ἐπειθε, καθόριζε, πάντα ὁμοῦ βρισκε τόν καιρό γιά νά ξεφύγει στούς Ἱεροῦς χώρους τῆς Ἀκρόπολης, ἢ στά δρομάκια τῆς Πλάκας, πού εἶναι γεμάτη ἀπό θησαυροῦς τῆς Βυζαντινῆς καί τῆς λαϊκῆς τέχνης.

Ἀπό τιά βδομάδα εἶχε ἀναγγελεθεῖ μιᾶ διάλεξή του καί ὅλος ὁ κόσμος περίμενε αὐτό τό γεγονός, πού ἦταν τό κύριο μέρος τοῦ συνέδριου. Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα, στόν μεγάλο περίβολο τοῦ Πολυτεχνείου τῆς Ἀθήνας ὅλος ὁ κόσμος ἦταν παρών: τό Ὑπουργικό Συμβούλιο, οἱ ἐπίσημοι, τό Διπλωματικό Σώμα, οἱ Βουλευτές, μέ δυό λόγια, ὅ,τι σημαντικό ὑπῆρχε στην Ἀθήνα. Ὁ μόνος ἀπών ἦταν ἐκεῖνος. Εἶχε λησμονήσει ὀλίγετα τούς Ὑπουργούς, τό Συνέδριο, τή διάλεξη. Πλανιόταν ἀνάμεσα στά δρομάκια τῆς Ἀθήνας, μέ τό καρτέ του σχεδίου καί τό μέτρο του, σκιστάροντας ἕνα προφίλ, ἕνα παράθυρο, ἕνα λαϊκό φούρνο, ἀναζητώντας τήν ἀνθρώπινη κλίμακα. Βρισκόταν μέσα στό ἀγαπημένο του περιβάλλον, στή φυσική ἀτμόσφαιρα.

Καθυστέρησε σχεδόν δυό ὥρες κι ὅλος ὁ κόσμος τόν περίμενε ὅταν τέλος ἔφτασε, ἄφου ζήτησε μέ εἰλικρίνεια συγγνώμη, μίλησε ὡς ἀργά τή νύχτα μέ τόση πίστη, νεύτητα, ἐνθουσιασμό καί εὐρύτητα γιά τήν ἀρχιτεκτονική καί τό φως, γιά τόν ἥλιο, τό χῶρο τοῦ πράσινου, βασικά ὄλικά τῆς σύγχρονης ἀρχιτεκτονικῆς, πού εἶμαι βέβαιος πῶς ἐκεῖνοι πού παραβρέθηκαν, σέν θά ξεχάσουν ποτέ ἐκεῖνη τή βραδιά, κάτω ἀπό τό θαυμάσιο οὐρανό τῆς ἀνοιξιᾶτικῆς Ἀθήνας.

Εἶχα τήν εὐκαιρία νά ξεκινήσω ἀμέσως γιά τό Παρίσι, ντυμένος ἀκόμα τή στρατιωτική στολή. Πῆγα ἀμέσως στό ἄτελιέ τῆς ὁδοῦ Σέβρ 35.

Ὁ Λε Κορμπυζιέ μέ δέχτηκε, ρωτώντας με ἀπό ποῦ ἐρχόμουν. - "Ἀπό τήν Ελλάδα." - "Πάνω στην ὥρα ἔχουμε ἀ-

νάγκη από "Έλληνες." Υπήρχαν κιόλας έ-
κει, Ένας Πολωνός και δυό Γάλλοι. Ριχτή-
καμε στή δουλειά.

Κάθε μέρα έφερνε κι άλλους νεούλλε-
κτους, που άπαντούσαν στήν Έκκληση του
γέρου Δασκάλου: Έναν Τσέχο, δυό Αμερι-
κανούς, Σκανδιναβούς, Άγγλους, Βραζιλια-
νούς, Έλβετους, Κινέζους, Νέγρους, Ίν-
δούς. Μιά πραγματική αδελφότητα φυλών και
έθνων, ένωμένων από τήν ίδια δύναμη, νά
χτίσουν για τήν εύτυχία. Τό άτελιέ μας έ-
γινε Ένα άληθινό έπιστημονικό έργαστήριο, όπου όλα τά
επαγγέλματα και όλες οι έπιστήμες δουλεύαν σάν συνερ-
γειο, κάτω από τήν ισχυρή και σοφή μαγκέτα του Λε Κορ-
μπυζιέ, άναμφιστήτου σήμεραμαίτρ τής άρχιτεκτονικής.
Σχέδια πόλεων και πρωτευουσών: του Σαίν - Ντιέ και Λα
Ροσέλ στή Γαλλία, τής Σμύρνης στήν Τουρκία, τής Μπιγ-
κότα, πρωτεύουσας τής Κολυβίας, τής πρωτεύουσας του Που-
τζάμπ στις Ίνδίες, δουλευτήκαγε, μελετήθηκαν, καθορίστη-
καν όμως ο Λε Κορμπυζιέ έβαλε όλες του τής δυνάμεις κυρίως
στών τομέα τής κατοικίας. Πρόβλεπται για τή μελέτη τής πο-
λυκατοικίας τής Μασαλλίας.

"Άς μου έπιτραπεί νά έπιμείνω κυρίως στή μελέτη και
τήν πραγματοποίηση τής πολυκατοικίας αύτης γιατί πιστεύω
πως είναι ή κατάληξη τής θεωρίας του ύστερα από τριάντα
χρόνων άναζητήσεις, κι ακόμα γιατί είναι τό έργο που τό-
σο τό κριτικάρισαν και τόσο τό υπερασπίστηκαν - κι αυτό

τό κεφάλαιο δέν έκλεισε ακόμα. Σκέφτο-
μαι επί πλέον πως ή πολυκατοικία τής
Μασαλλίας, έργο καθαρά μεσογειακό. εί-
ναι τό έργο που πιο πολύ έπηρεάστηκε
άμεσα από τήν Ελλάδα.

Έπρόκειτο κυρίως για διαμερίσμα-
τα για νέες οικογένειες, που δέν εί-
χαν έπιπλα μήτε υπηρέτες και στις ο-
ποίες, τής περισσότερες φορές, ήταν
ύποχρεωμένοι και ο άντρας και ή γυναί-
κα νά εργάζονται. Και τό κακό ήταν πως
έκελνη τήν εποχή υπήρχε μεγάλη έλλειψη
ύλικών. Έπρεπε νά χτίζει κανείς μ' ό-
τι έβρισκε. Αν πραγματοποιείταν σήμερα
μιά παρόμοια οικοδόμηση ή κατασκευή και
ή οικονομία θα ήταν βέβαια διαφορετικές.
Τόν Υπουργό τής Άνοικοδόμησης που

./.

είχε δώσει την έντολή, τόν διαδέχτηκαν όγτώ άλλοι Ύπουργοί. Κάθε μεταβολή διέκοπτε τήν πρόοδο τής μελέτης καί τών έργασιών. Χρειαζόταν νά ξαναρχίσει κανείς νά έξηγει καί νάπέθει, πράγμα πού πολλές φορές δέν ήταν εύκολο, κι' όλα αυτά προκαλοῦσαν μιά τέτοια καθυστέρηση στό τέλειωμα του έργου, ώστε δέν ίσχυαν πιά ούτε τά αρχικά δεδομένα του προβλήματος, δηλαδή μιά πολυκατοικία για νέα άντρώγυνα, ούτε οι οικονομικοί καί τεχνικοί όροι. Οι κριτικές πού γίνονται τώρα, στηρίζονται κυρίως σέ σημερινές κοινωνικές καί οικονομικές συγκρίσεις, πού διαφέρουν βέβαια από του 45, 46 καί 47.

Η πολυκατοικία τής Βασαλλίας είναι χωρίς άμφιβολία ένας σταθμός στην ιστορία της νεώτερης αρχιτεκτονικής, σάν καθαρά πλαστικό κοινωνικό έργο. Καί κυρίως τό πλαστικό έργο βρίσκεται κοντά στην Ελλάδα, αλλά είναι αδύνατο νά έξηγήσουμε τήν πλαστική ενός σύγχρονου έργου, χωρίς ν' άγγίξουμε τόν κοινωνικό, τόν ενεργητικό καί τόν τεχνικό παράγοντα, πού στό σύνολό τους μορφώνουν, όπως στην Ελλάδα, τό καθαυτό έργο.

Πώς εξασφαλίζεται ή άτομική έλευθερία στην πολυκατοικία του Λε Κορμπυζιέ; Κάθε κατοικία είναι μιά πραγματική βίλλα μέσα χωρο, έντελώς άπομονωμένη από τή γειτονική, άπομονωμένη από τόν θόρυβο καί τή ζωή τών γειτόνων. Η τεχνική επέτρεψε τήν ολοκληρωτική άπομόνωση του ήχου καί οι βαθιοί εξώστες κάθε διαμερίσματος, άνοιχτοί στ' άνατολικά πρós τά βουνά του Σαίν-Μπώμ, καί στά δυτικά πρós τή θεσβγείο, δίνουν μακρινές απόψεις αυτού του μεγαλόπρεπου προβηγκιανού τοπίου. Είμαστε μακριά πιά από τό φράχτη του μικρού κήπου, άθλιου τίσπερισσότερες φορές, από τό μαρσεγιέζικο προάστιο καί από τόν γέιτονα πού απέχει, σύμφωνα με τόν κανόνα, μ.γ 4 μ., δηλαδή 8 μέτρα άπόσταση.

Άλλά στην ίδια τή λύση του θέματος τής κατοικίας, έμεινε άπόλυτα σεβαστή ή άτομική έλευθερία: ή "ξεστασιά" του σκιτιού καί του οίκογενειακού περιβάλλοντος, τά διαμερίσματα τών γονιών από τή μιά καί του κόσμου τών παιδιών από τήν άλλη, άυστηρά καθορισμένα, χωρισμένα καί ένωμένα ταυτόχρονα.

Καί τό συλλογικό; Στίς σημερινές τεχνικές, οικονομικές καί κοινωνικές συνθήκες, μονάχα ή συλλογικότητα μπορεί νά δώσει στους πολλούς τά ευεργετήματα της έποχής μας, πού τά ξέρουν μερικοί προνομιούχοι: γυμναστήρια, πισίνες, βρεφοκομεία καί θαυμάσιους παιδικούς κήπους, επισιτιστική καί ξενοδοχειακή οργάνωση, δωμάτια γιαφίλους, νά περνάνε μερικές μέρες κοντά σέ οίκογένεια, μέ πού έχουν ένα δωμάτιο ξενοδοχείου μέσα στην ίδια τήν πολυκατοικία, τήν ύγεια, τήν προληπτική ιατρική, πρώτες βοήθειες, ένα θαυμάσιο πάρκο, γήπεδα για σπόρ πλάι στό σπίτι, άτελιέ καί λέσχη για τή νεολαία, αίθουσες για γιορτές, κινηματογράφους κλπ. καί άκόμη έναν τεχνικό έξοπλισμό πούως τώρα λογαριαζόταν πολυτέλεια, δηλαδή: AIR CON DITIONNÉ, VIDE ORDURES αυτόματα, τέ-

./.

λειτουργίες υγειονομικές εγκαταστάσεις, έσωτερικά και έξωτερικά τηλέφωνα κατά διαμέρισμα, υπερμοντέρνα και άθροισμα άσσανσέρ, αυτόματα-ς πόρτες κλπ. ΚΑ ΑΥΤΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΑΝ.

Υπάρχουν χίλιοι άλλοι λόγοι, λόγοι πυκνότητας, λόγοι κυκλοφορίας, καταλήψεως χώρου, λόγοι οικονομικοί...- με βγήκα πολύ έξω από το θέμα μου. Το αρχιτεκτονικό και τεχνικό έργο θα χρειαζόταν πολύ μακριά ανάλυση, πρέπει μόνο να σημειώσουμε, πώς οι λύσεις που βρέθηκαν και έγιναν άποδεικτές, είναι γεμάτες από επινοήσεις και ανανέωση.

Η βάση τῆς οίκοδομήματος είναι τεχνητό έδαφος σέ 8,50 μ. οικόπεδο: ένα πραγματικό τραπέζι με 32 πόδια-πασσάλους, τοποθετημένα ανάμεσα σ' ένα στρώμα άμμου πάνω σέ 50 περίπου φρεάτια μπετόν με μορφή άνεστραμμένου μανιταριού. Πάνω σ' αυτό το τραπέζι, ένας σκελετός από στύλους και δοκούς από μπετόν άρμέ, που μέσα του εισάγονται τά κύτταρα-κατοικίες, "μπουκάλια μέσα σέ πανέρι μπουκαλιών σύμφωνα με τήν έκφραση του Λε Κορμπυζιέ. Σχεδόν κάθε κατοικία διαπερνά το άκίνητο από τήν άνατολική ως τή δυτική πλευρά, έχει δηλαδή δυό προσόψεις: τή μιά προς τή θάλασσα και τήν άλλη προς τό βουνό, μιά προς τόν ήλιο και μιά προς τή σκιά. BRISES SOLBIL, ολόκληροι γυάλινοι τοίχοι, οι πάσσαλοι ή ταράτσα - κήπος, ή βοηθητική σκάλα έλεύθερη μέσα στό χώρο, παρέχουν ένα σύνολο ταυτόχρονα τολμηρό και καρτεσιανικό. Όμως ή πολυκατοικία μάς ενδιαφέρει έδώ, προπαντός σάν πλαστικό έργο.

Ο έπιφανής άγγλος φιλόσοφος Ράσσελ, (Βραβείο Νόμπελ), σέ μιά του επίσκεψη στή Ναύλια, άνέκραξε με τήν πρώτη έντύπωση: "ΚΑ ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ 'ΕΛΛΑΔΑ.'" Καί όταν ήρθε πιο κοντά στίς λεπτομέρειες και τήνκατατομή, επανέλαβε: "ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ 'ΕΛΛΑΔΑ, ΑΛΗΘΙΝΑ ΕΙΝΑΙ 'ΕΛΛΑΔΑ.'"

Ο Ράσσελ είχε δίκιο. Ο Λε Κορμπυζιέ είχε μπροστά του τό 'Ελληνικό υπόδειγμα του Παρθενώνα. Δουλεύοντας μήνες και χρό-

./.

νια στο άτελιέ του στην δόξ Σέβρ, που οι τοίχοι του είναι γεμάτοι από τους πιδ ώραίους πίνακες της ελληνικής αρχιτεκτονικής, περιβαλλόμενες από τους συνεργάτες του, αποκαλύπτει μπροστά μας τό ελληνικό παράδειγμα σε τούτη ή εκείνη τή λεπτομέρεια, σε τούτο ή εκείνο τό προφίλ, σ'αυτήν ή εκείνη τή λύση.

Η πολυκατοικία της Μασαλλίας είναι στο περιεχόμενό της δωρικό έργο, δωρικό μέ τήν αύστηρότητά του, τίς γεωμίες του, τούς όγκους καί τίς άπλές φόρμες του, που έχουν συλληφθεί για να θεωρούνται στο σύνολό τους, μέσα στο φυσικό περιβάλλον τους, μέσα στον άνέκφραστο χώρο. Τό παιχνίδι τής σκιάς, του φωτός καί τής τολμηρής πολυχρωμίας, προκαλεί τό θεατή τήν αίσθηση τής κίνησης καί τής ζωής αυτού του έργου μέ τή θαυμαστή στατική ισορροπία. Είναι ή τέταρτη διάσταση στην αρχιτεκτονική. Καί είναι τό μέτρον που διευθύνει τή συμφωνία. Όπως στα διαγράμματα των ναών, διαγράμματα άλλά: 1:1, 1:2, 1:3, 1: 2, 1: 3 καί προπαντός 1: 5.

Στά Μασαλλία, μιά καί πρόκειται για ένδιαίτημα ανθρώπων καί όχι θεού, πάρθηκε σαν πρότυπο τό ανθρώπινο μέτρο, ή ανθρώπινη κλίμακα, - ή ανθρώπινη κλίμακα καί ή αναλογία του ανθρώπινου σώματος, ή χρυσή αναλογία των άρχείων Έλλήνων. Ό Λε Κορμπυζιέ έφάρμοσε για πρώτη φορά στη Μασαλλία τό MODULOR του, τό μετρικό του σύστημα που εξασφαλίζει τον έλεγχο των συναρτήσεων καί τον έλεγχο των αναλογιών. Κι'αυτή ή εφαρμογή του MODULOR στη Μασαλλία έδωσε μιάν άρμονία μέτρων καί μιάν ένότητα σχέσεων, στηριγμένες στην αύστηρή μαθηματική πειθαρχία που κυριαρχεί στο σύμπαν.

Οί Πυραμίδες τής Αίγύπτου μέ τήν πειθαρχία του τριγώνου, καθιερωμένου μέ 3,4,5, οι ελληνικοί ναοί μέ τίς αναλογίες του του 1: 3 καί του 1: 5 καί τό οίκοδόμημα τής Μασαλλίας, μέ τίς αναλογίες του MODULOR, δίνουν άπροσδόκητα αποτελέσματα ρυθμού καί τάξης. Τά άναρίθμητα στοιχεία που συνθέτουν τό χτίριο βγήκαν από 15 μέτρα του MODULOR, που καθένα τους αντίπροσωπεύει μιά λειτουργία, μιά χειρονομία, μιά κίνηση του ανθρώπου.

Πέρα όμως από τή μαθηματική πειθαρχία των ούδέτερων έπιφανειών του, όπως στο άέτωμα του Παρθενώνα, όπου ο Φειδίας ζωντανεύει τίς παρθένες τής Πομπής των Παναθηναίων καί τίς Νίκες που μερικές φορές σταματούν γιατί λύθηκε τό σανδάλι τους, καί όπου ή έλεύθερη έμπνευση του καλλιτέχνη πετάει προς τό δρόμο τής κόους του, ο Λε Κορμπυζιέ ξεφεύγει από τήν αύστηρή πειθαρχία του καρτεσιανικού πνεύματος, για να δημιουργήσει στην ταράτσα ένα πραγματικό παιχνίδι όγκων, χρωμάτων καί μορφών έλεύ-

./.

θερων, τεράστια σύγχρονη γλυπτική. Ἡ ταρατσα, ἡ ἀφιερωμένη
στόν ἥλιο καί στό χωρο, τό βασίλειο τῶν σπόρ, ὅπου οἱ νεώτερες
ἡλικίες θά σταματήσουν ἴσως ὅταν στό δρόμο τους λυθοῦν τά σαν-
δάλια τους.

Τώρα ἡ πολυκατοικία ἔχει κατασκευαστεῖ. Ὁ Λε Κορμπυζιέ κα-
ταπιάνεται μέ ἄλλα προβλήματα, καί ἄλλα προβλήματα τόν προκα-
λοῦν καί ἄλλοι ἀγῶνες. Πηγαίνει στίς Ἰνδίες, ὅπου οἱ ἀπόγο-
νοι τοῦ πιό ἀρχαίου πολιτισμοῦ τοῦ κόσμου- λαός νέος ἐντούτοις-
ἀπευθύνονται σ' αὐτόν γιά νά τοῦς χτίσει τήν πρωτεύουσά τους.
Ἡ ἄλλον πετάει στίς Ἰνδίες περνώντας ἀπό τήν Ἑλλάδα καί σάν
τελευταῖο προσκύνημα στή χώρα μας μάς στέλνει τούτη τήν κάρ-
τα: " Ἀκριβοί μου φίλοι, εἶδα ἀπό τό ἀεροπλάνο τόν Παρνασσό-
τόν ἀληθινό. Ἀγαπῶ τήν Ἑλλάδα.- Λε Κορμπυζιέ".

ΤΕΛΟΣ